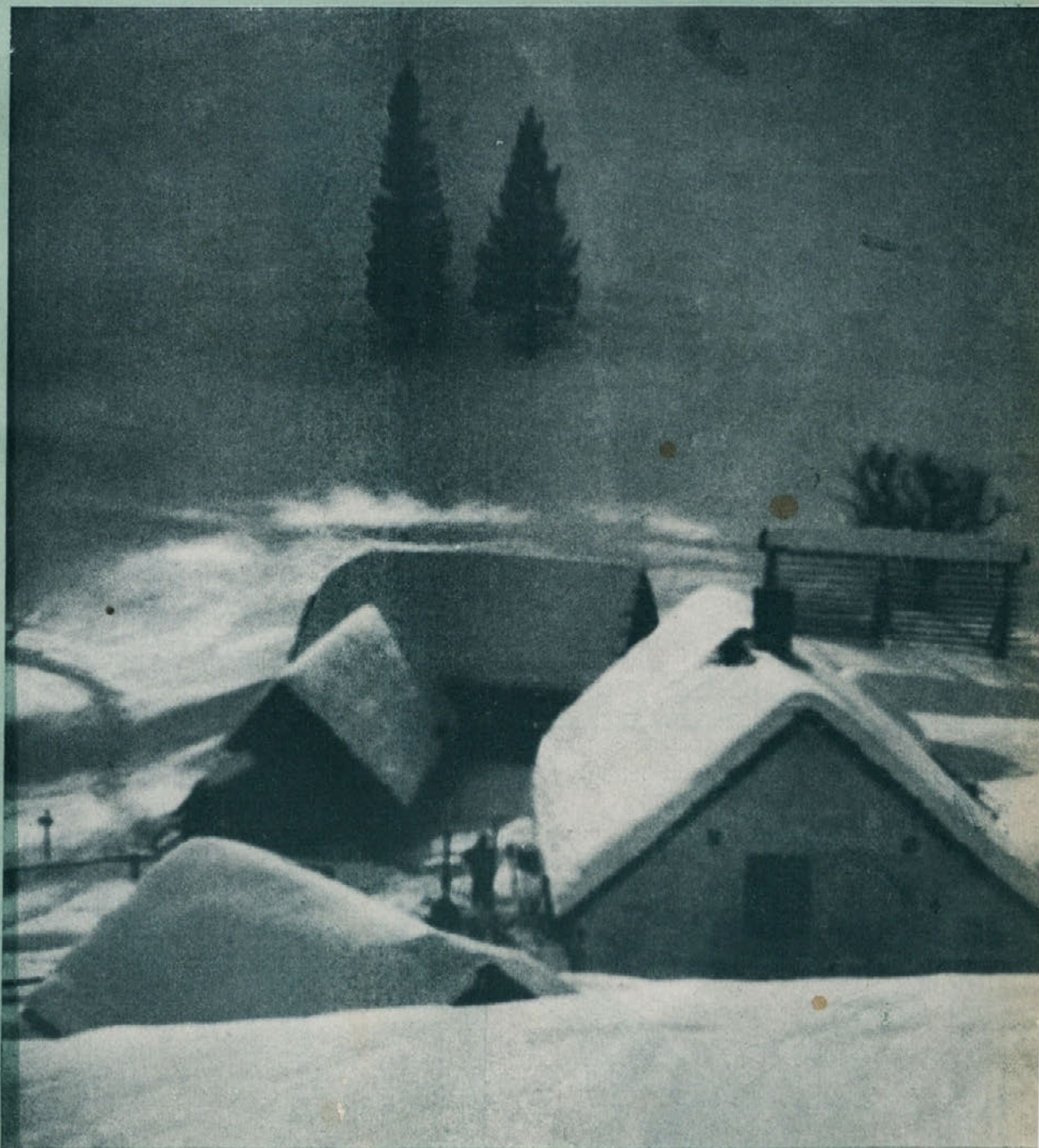

PRIJATELJ

ŠTEV. 2 • FEBRUAR 1937 • LETO XI.

ANTE KORNIČ: PRAVLJICA
FOTOKLUB: LJUBLJANA

PRILOŽENA JE MEHKO VEZANA KNJIGA: »ŽENA JE ODJEZDILA«. V PLATNO VEZANA KNJIGA BO
PRILOŽENA PRIH. MESEC

Na pomlad...

ko zasije toplo sonce, se vse dene v novo praznično oblačilo.

Judi Vam, velečenj. gospa, Vašemu soprogu in Vaši obitelji bo prava prijetna pomlad, če se oskrbite z blagom za obleke, plašče komplee, kostume itd. pri nas.

OGROMNA IZBERA

DOBRO BLAGO

MODNE NOVOSTI

IN VEDNO

NAJSOLIDNEJŠE CENE

Vas zadovolje
v vsakem pogledu

LJUBLJANA

MANUFAKTURA
NOVAK
KONGRESNI TRG

Na kaj moški posebno gledajo...

Samo tista žena, ki gleda nase, je vedno mikavna. Zares negovan videz Vam lahko da samo dobro milo. Kajti slabo milo pomeni stalno nevarnost za Vašo polt. Ali ni torej to zadosten vzrok, da vzamete vedno le milo, katerega ime jamči za kakovost?

Med temi 4 vrstami boste našli za Vas pravo

Elida Favorit
že deset let ljubljene razvajan žene.
Elida 7 Cvetie
luksuzno milo, ki si ga lahko vsakdo privoščiti, posebno močnega vonja.
Elida beli španski bezeg
milo snežnobeke barve — omamljivega vonja.
Elida Lanolin
posebno blago za občutljivo kožo.

ELIDA MILA

Ime jamči za kakovost!

Naše nagrade

so razdeljene!

Ko smo napravili bilanco rešitev vseh ugank v drugem polletju lanskega leta, smo videli, da je bila udeležba spet večja kakor sicer, splošen uspeh pa slabši, ker nekateri ugankarji pošljejo uganke le nekajkrat, ko dobe pravico do knjige, pa odnehajo. Zato bomo morali v bodoče omejiti nagrade toliko, da bo moral vsak reševalec poslati uganke vsaj štirikrat in doseči 120 točk.

Sreča se je to pot nasmehnila naslednjim reševalcem, ki so dosegli največ točk in ki bodo dobili zlato nalivno pero:

Ivanu Bevcu iz Ljubljane, Vič.

Josipu Kumru, Ljubljana, Posavskega 5.

Radu Vivodu, Teharje pri Celju.

Ignaciju Založniku, Maribor, Strossmajerjeva 28.

Svetku Marnu, Ljubljana, Pivovarna «Union».

Ostalim reševalcem, ki so dosegli vsaj najmanjše potrebno število točk, smo poslali kot nagrado za pridnost po eno lepo knjigo. Prosimo pa vse, naj nas priporoče svojim prijateljem in nam pridobe vsak po enega novega naročnika. Seveda bomo dali njim še posebno nagrado.

UREDNIŠTVO.

Rešitev ugank iz januarske številke

Zlogovnica: Dedinje, okolica, bisernica, Estonska, Raimund, žepar, epruveta, Ljeningrad, odnošaj, dresura, Evstahij, cvetica. — Dober želodec dosti prenese (10).

Zložilnica: Kdor ima maslo na glavi, naj se na solnce ne spravi (7).

Črkovnica: Vzemi vsako drugo črko okoli in okoli do konca, pa dobiš: Postave so kakor pajčvine; muhe drže, čmrleje izpuste (12).

Posetnica: krojaški učenec (8).

Magičen lik: škrat, krona, rotor, anoda, Taras (5).

Dopolnilnica: Na domačem pragu se petelin lahko repenči (7).

Stopnice: Labrador, glavobol, Valahija, krilatec, simulant, Koriolan, Ljudmila (6).

Premikalnica: Sava, Sora, Dunav, Una, Sotla (5).

Uganke številka 2.

Mreža.

(8 točk.)

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42
43	44	45	46	47	48	49

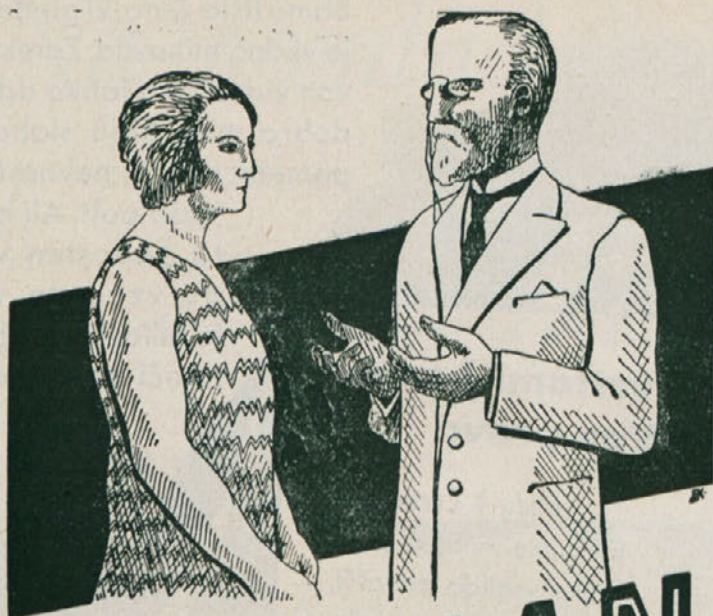
Ključ:

26, 6, 19, 45, 1, 13, 2, 8, 18 = pokrajina v Aziji.

46, 38, 39, 27, 32, 33, 48, 23 = veliko premoženje.

10, 49, 25, 41, 45, 3, 24, 43, 47, 44, 6 = višina toplote.

22, 24, 29, 45, 36, 6, 29, 21, 28, 23 = veda.

HERSAN čaj

Ne bodite neprijateljica sama sebi!

Mar ne veste, da je

HERSAN-čaj

pri obolenjih želodca, jeter in ledvic dobro sredstvo?

Obolenja ob premeni in bolečine pri mesečnem perilu (menstruaciji) ublaži **HERSAN-čaj**!

Ali Vas ovira debelost? Ali hočete biti vitki?

Potem pijte **HERSAN-čaj**!

Čemu bi trpeli bolečine zaradi revmatizma in protina, če ni treba?

HERSAN-čaj je sredstvo, ki Vam lahko olajša muke.

HERSAN-čaj pomaga pri poapnenju žil (arteriosklerosi) in zlati žili (hemoroidih).

HERSAN-čaj se dobiva v **vseh lekarnah** samo v originalnih omotih.

Zahtevajte brezplačno brošuro od tvrdke

RADIOSAN, Zagreb, Dukljaninova ulica 1

Reg. min. soc. pol. in nar. zdr. št. 19 434/3.

49, 31, 15, 16, 17, 4 = prebivalec s severa.
5, 20, 7, 23, 12, 14, 37, 35 = indijanski
čevlji.

34, 42, 12, 9, 19, 40 = obed.
12, 30 = Mascagnijeva opereta.

Posetnica.
(8 točk.)

M. Sičnik-Čop

Kraljevo

Kaj je ta gospod?

Izločilnica.
(7 točk.)

kavzalnost, Radovljica, Poljane, nosilnost,
Opatija, preproga, navada, posredovanje,
čaplja.

Vzemi iz vsake besede tri (iz zadnje dve)
zaporedne črke in sestavi iz njih pogovor.

Črkovnica.
(10 točk.)

B L E V E K A B A
D R S E E K R R N
E A V R N O S R S
O G J Č D A P E P

Dopolnilnica.
(10 točk.)

ko••••ar, ani••••, sl••••st, pre••••e-
nje, ••••orog, s••••ovanje, pre••••ved,
••••itost, pre••••ga, po••••ik, ••••ip,
••••šina.

Namesto pik vstavi prave črke, da dobiš
besede, nove črke pa ti dajo pogovor

Zlogovnica.
(8 točk.)

Iz zlogov: — a, bo, ca, da, da, e, e, i,
ja, ja, jal, ka, ka, kar, lek, lem, li, li, ma,
na, ne, ni, nik, nik, pa, pu, sli, ta, tič, tri.

tu, vro, za, — sestavi besede naslednjega
pomena: 1. sklon, 2. del Italije, 3. strežnik,
4. del sveta, 5. otroška knjiga, 6. svetopisem-
ska oseba, 7. gonilna sila, 8. znana pesnitev.

Vse prve in tretje črke, od zgoraj navzdol
brane, dajo pogovor.

Premikalnica.
(9 točk.)

P R I S M O D A
A P A R A T U R A
R A R I T E T A
S I T U A C I J A
B I V A L I Š Č E
T R O J A N E
K A R A R A

Premikaj besede tako, da dobiš v treh na-
vpičnih vrstah tri krajevna imena.

Rešitve sprejemamo do 25. februarja.

Čenče o Marku Twainu, slavnem ameriškem humoristu

«Vprašate, ali imam brata», je rekel
nekoč Twain novinarju. «To je ugan-
ka. Prišla sva namreč na svet kot dvoj-
čka in ko nama je bilo 14 dni, naju
je kopala najina pestunja v kadi. Med
kopanjem je skočila v spalnico po bri-
sače in ko se je vrnila, je eden naju
utonil in nikoli se ni pojasnilo, kdo
je to bil. In tako me neprestano zasle-
duje uganke: ali sem to jaz ali moj
brat?»

*

Mark Twain je zbiral fotografije lju-
di, ki so mu bili podobni. Nekega dne
mu je poslal farmar iz Kalifornije svo-
jo sliko, ki mu je bila res nenavadno
podobna. Twain mu je pisal:

«Dragi gospod, hvala vam za spo-
min. Tako sva si podobna, da posta-
vim zjutraj, kadar se brijem, pred se-
be namestu zrcala vašo fotografijo.»

*

Nekoč so ga vprašali, na katero glas-
bilo igra.

«Za to sem imel priložnost samo en-
krat v življenju,» je pravil M. Twain.
«Z očetom sva stanovala ob reki Missis-
sipi. Nekoč opolnoči sva čula strašno
kričanje: «Povoden! Reši se, kdor mo-
reš!» Oče je vrgel več pohištva ven,
sedel na omaro in plaval na njej. In
jaz sem ga spremljal na klavirju.»

*

Twain se je dal prevažati čez naraslo
reko. Ko sta bila s prevoznikom na
sredi, kjer je bila reka 12 m globoka
in je njen tok premetaval čoln, pravi
brodnik:

«Oprostite, gospod, da ne znam rav-
nati s tem čolnom. Moj stric-prevoznik
se je odpeljal v mesto in jaz se vozim
danes prvič s takim čolnom!»

«Nikar si tega ne ženite k srcu, pri-
jatelj, vsak ima kako napako. Vi ne
znate ravnati s čolnom, jaz pa ne znam
plavati!»

*

«Vse slavnosti in sprevodi so mi zo-
pni. Ne udeležim se nikdar nobenega
velikega in slavnostnega sprevoda, ra-
zen svojega pogreba!»

France Bevk:

V mestu gorijo luči

Konec.

«Počakajte», ji je rekla paznica v beli halji. «Kmalu pride.»

In je odšla.

Žena je sedela sključena, na kolenih je držala črno torbo, v kateri je prinesla hrušk. Tistih rumenih in sladkih, ki jih je Kristina že nekdanj najrajši jedla. Vso pot je razmišljala, kaj naj bi ji še kupila, da bi jo razveselila. Ko je dospela v mesto, je bila tako zmedena, da je na vse pozabila.

Zamislila se je. Obšla jo je čudna bridkost in jo upognila, brada se ji je naslonila na roke. Zapeklo jo je v očeh, a je premagala solze, ozrla se je okrog. Miza s stoli, bele stene, na katerih so visele pokrajinske slike. Velika okna so gledala na vrt, na katerem so rasla drevesa in grmovje, ki mu ni vedela imena. Skozi bele, gosto nabrane zastore na šipah je sijalo jesensko solnce; bilo je videti, kakor da se preceja skozi gosto sito na mizo in na pod.

Zaslišala je korake in se vsa zdrznila, dvignila se je kakor na povelje. Kristina je obstala na vratih, paznica jo je z rahlim sunkom potisnila v sobo. Prestopila se je le za korak ali dva, nato je iznova obstala.

Saj bi je mati skoraj ne bila spoznala. V modrobeli črtkasti obleki, izpod katere se je bridko odražala suhota njenih udov, ji je bila tako zelo tuja. V okviru ostrizenih las, ki so ji razmršeni padali na ušesa in na lica, ji je bil obraz še bolj podolgovat ko prej in tako zelo blede, tako upadel, kakor da ga ji je do konca izmozgalo trpljenje. Globoko vdrte oči so ji gledale mračno, a na dnu zenic ji je ležalo nekaj kakor siv pepel ugaslega plamena.

Mati jo je gledala, gledala, kakor da le počasi spoznava svojo hčer. Hotela se je premakniti, stopiti k nji, toda zgrabila jo je nenadoma taka velika tegoba, da so ji bili udje kakor omrtveli.

«Kristina!» je vzkliknila z mehkim glasom; iztežka je zadrževala solze.

Hči jo je dotlej opazovala nepremično, kakor da je ne pozna, niti najmanjša poteza se ji ni zganila na obrazu. Šele na materin vzklik se je rahlo zdrznila in se zmedena ozrla okoli sebe.

«No, pozdravi!» ji je rekla paznica. «Kaj samo gledaš?»

Prestopila se je, preložila skorjo kruha, ki jo je bila prinesla s seboj, iz roke v roko, nato je z istim topim izrazom kakor prej ponudila mater desnico. Nič ni rekla, zastrmela je v raskave prste svoje roditeljice, ki je niso izpustile.

«Kako ti je, Kristinica?»

Bolnica ji je iztrgala desnico, odstopila za korak, obraz se ji je izpremenil, preko čela in preko lic so ji legle poteze strahu in groze.

«Ne grem v pekel!» je zjavkala. «Nočem biti pogubljena. Ne grem v pekel...»

Glas ji je zvenel kakor otroku, ki se je sredi noči in teme prebudil iz strašnih sanj in vpije od groze. Preko lica so ji tekale solze.

Tedaj se tudi mati ni mogla več vzdržati joka, akotudi se mu ni utegnila vdajati. Huje ko žalost jo je prevzemalo sočutje do hčere.

«Kristinica!» je pristopila in jo je izkušala potolažiti kakor otroka. «Saj ne pojdeš v pekel. Saj ne boš pogubljena. Kdo pa pravi, da pojdeš v pekel?»

«Vsi pravijo», se je hči otresla njene božajoče roke. «Vsi govorijo. Vsi mi hočejo slabo. V pekel me hočejo pahnuti. Jaz nočem v pekel.»

«Moj Bog!» Mati ni vedela, kaj naj stori! «Sedi, Kristina!» jo je potisnila na stolicu. «Bodi mirna! Tako se lepo pogovoriva. Saj jaz ti nočem nič slabega. Ali veš, da ti jaz nočem slabega?»

Prigovarjala ji je tako nežno, tako od srca, da se je bolnica pomirila, v trenutku so ji usahnile solze. Tudi mati si je obrisala lica. Sedla ji je nasproti in jo je gledala s tako milim, tako ljubečim in sočutnim pogledom, da je bilo kar bridko. Kristina jo je opazovala do potankosti, od nog do glave, kakor da jo prvič vidi.

«Ali me poznaš?» jo je vprašala mati.

Hči je prikimala.

«Kdo sem?»

«Mati.»

Mati je stisnila ustnice, ki so se ji krčevito potresle; zadržala je porajajoče se občutke.

«No, torej», je rekla. «Vidiš, obiskat sem te prišla. Ali veš, da ti jaz nočem slabega?»

«Vem», je hči odgovorila mirno, kakor s polno prisebnostjo. «Vi ne, toda drugi — drugi mi hočejo slabo», se ji je iznova skremžil obraz.

«Kdo drugi?»

«Oni tam», je rekla in drobila skorjo kruha, ki jo je držala v rokah. «Otroka so mi ubili.»

«Saj še živi.»

Kristina se je zazrla nekam v okno, v solnce; zdelo se je, da se je izpod pepela ugaslega plamena v očeh prikazala iskra.

«Ne», je odmajala z glavo. «Enega so mi ubili. In mene so hoteli zastrupiti. Tudi mene so hoteli zastrupiti.»

«Saj ni res. Kako naj bi te zastrupili!»

«Z juho. Pa je nisem hotela jesti», se je zasmejala. «Nisem je hotela jesti.»

Mati je nekaj trenutkov molčala. Napenjala je možgane in se trudila, da bi prodrla v mrak hčerinega duha in mu prižgala vsaj drobno lučko.

«Nihče ti ni hotel storiti hudega», je rekla. «Le fant ti je storil slabo.»

Hči je naglo okrenila glavo, kakor da je napeto prisluhnila. Kazalo je, da išče nekaj izgubljenega v svoji notranjosti.

«Mar so mi moški!» je zategnila mračno, a čisto mirno: drobljance skorje je presipala iz dlani v dlan.

Zdelo se je, da ji spomin na fanta še ni docela zamrl, a ne mara govoriti o njem.

Mati je prekinila razgovor. Bilo ji je neznansko težko, kakor da s slednjo besedo zadaja rane svojemu srcu. Čutila je tudi, da je prav, ako hčere ne spominja na to, kar je bilo. Najbolje, ako jo raztrese in zamoti z vsakdanjostmi in jo razveseli, ako je mogoče.

Jemala je iz torbe hruško za hruško in jih je pokladala na mizo.

«Glej, kaj sem ti prinesla», je rekla. «To je vse zate.»

Kristina je gledala vsa zamaknjena kakor otrok. Nekaj vedrega kakor odblesk daljnega, veselega spomina ji je naleglo na lica.

«Vzemi!»

In za trenutek ni vedela, kam bi dela koščke skorje, ki jih je držala v rokah. Položila jih je na mizo. Prijemala je hruško za hruško in jih tehtala na dlaneh ter jih prekladala kakor igračke. Na lica ji je legel komaj viden nasmeh, ki je sijal kakor prva zarja iz mraka.

Mati jo je zadovoljna opazovala.

«Jej, Kristinica!»

Tedaj se je hči bridko zdrznila; hruški, ki ju je držala v vsaki roki eno, je brsknila po mizi.

«Nečem!» se je stresnila.

«Zakaj ne?» se je mati začudila. «Saj so dobre. Nekoč si jih tako rada imela.»

«Strupene so.»

«Kristinica! Kaj govoriš! Kako si moreš misliti, da so strupene? Na našem vrtu so zrasle. Oče jih je utrgal. Le pokusi eno», je vzela hruško in ji jo molila. «Ali hočeš, da jo prva jaz pokusim»

Hči se ni mogla dlje ustavljati materinemu prigovarjanju. Vgriznila je v sad, a ga je nato zopet položila na mizo, koščke skorjice je pometla v dlan.

«Vidiš, da ni strupena. Ali ne boš več?»

«Zastrupiti so me hoteli», je rekla hči tožeče, prejšnji mrak ji je iznova nalegel na lica. «Tudi otroka so mi zastrupili.»

«Otrok ti je le umrl. Drugi še živi. Ali ne?»

Hči je zopet gledala v okno, bila je mirna, kakor da nečemu prisluškuje.

«Ali veš, da še živi?»

«Da», je prikimala.

«Kje je?»

«Tam», je pokazala v nedoločno smer. «Pa so mi ga vzeli», se je iznova razburila. «Zakaj mi ga ne dajo? Zakaj so me zaprli? Ne bom več tu», je zajavkala. «Proč pojdem. Nečem v pekel!»

Dvignila se je in šla okoli mize ko mesečnica, kakor da išče izhoda iz svojega trpljenja. Koščke kruha je krčevito tiščala v pesteh.

Dvignila se je tudi mati, a se ni upala za njo.

«Saj te bodo izpustili», ji je jokal glas. «Le mirna moraš biti, potem prideš domov. Otroka bom jaz vzela. Skrbela bom zanj, tvoj bo, kadar prideš... Slišiš, Kristinica?»

Kristina je ni poslušala, pomračeni duh se ji je pogrezal v blodnje. Bila je kakor slep ptič v kletki, ki se zaletava, a ne najde izmed sten in iz teme. Ustavila se je ob steni in se zagledala v pokrajinsko sliko z jezerom in gorami. Pogled nanjo jo je navdal z novimi prividi, pozabila je na vse, kar jo je mučilo še pred trenutkom, začela je peti. Besede in napev si je izmišljala sproti; pesem je bila zmedena. bridka, do dna duše pretresujoča.

Mati jo je poslušala kakor okamenela in jo gledala. To je bilo najhujše, kar je mogla doživeti. Vso pot in še malo prej, ko je sedela ob hčeri in dobila kak na videz pameten odgovor, je drzno upala, da s Kristino ni tako hudo in da se ji jo bo z lepo besedo posrečilo iztrgati iz teme. Tedaj pa je čutila, da so njeni upi za zmeraj pokopani. Obšla jo je neizmerna tegoba, iztežka se je premagovala, da ni planila v glasen jok.

«Ali bo dovolj?» jo je vprašala paznica.

To ji je prišlo kakor v odrešenje. Molče je prikimala in vzela prazno torbo.

«Zdaj moram iti», je rekla. «Slišiš, Kristina?»

Hči je nehala peti, nekam začudena se je ozrla po materi. Čez trenutek se ji je rahla vedrost razlila čez lica. Pristopila je in ji dala roko.

«Ali naj te še pridem obiskat?»

Hči je samo prikimala.

Šele drugi dan zvečer se je vračala iz mesta. Ni odnehala, sto poti je naredila, da je dobila otroka. Zdaj ga je nosila v naročju in vsa izmučena, z bolečino v križu, hodila po temni cesti. Bila je globoko potrta, vtisi iz norišnice so ji kakor žebliji tičali v duši. Čutila je, da se nikoli več ne bo otresla žalosti. Odganjala je misli in občutke. Motila se je s tem, da je prisluškovala sapi spečega otroka. Ali je umrl? Čemu se je le tako bala? Saj deček je bil videti zdrav.

Dospela je na vrh prelaza, tedaj se je prebudil in zajokal. Sedla je na skalo, ki se je belila ob poti, in si ga je položila na kolena. Iz torbe je potegnila steklenico mleka, ki je bilo še morno, in mu vtaknila musljo v usta. Slišati je bilo le mlaskanje lačnega otroka in rahel šum vetra.

Na samotni cesti in daleč naokrog ni bilo nobenega človeka. Skozi razpoke oblakov so kdaj pa kdaj pogledale zvezde. Sive skale, tenje grmovja in dreves. Tema, tema. Le v globini so se kakor iz črnega brezdnega svetile luči. Morje luči.

Vdeželi v lastnih pirogov in vročih blinov

(Odlomek iz spominov na «maselnico» v Rusiji.)

so zimo, ko sem bil z drugimi voj-
nimi ujetniki v večji kmečki vasi,
ali kakor Rusi pravijo vasi, v ka-
teri sta cerkev in župnija, v «selu»
Sudogdi v Vladimirski guberniji,
je škripal sneg kakor škripljejo
novi čevlji, ki jih naredi vaški
čevljar, ko jih prvič obuže kmečki
deklič, kadar gre v cerkev k maši.
Zrak je bil čist, prozoren kakor
kristal. Nebo sinjemodro, a sonce
je bilo na njem kakor nekakšna
električna žarnica, ki sveti, a ne
greje. Termometer je kazal 15, 18
in celo 22 stopinj Reaumurja, ven-
dar se ta mráz ni prav nič čutil.
Bil je suh mráz, ki ne grize v
obraz kakor ljubljanski, če ga je
tudi samo nekaj pod ničlo, ki je
prepojen z vlago in zato tako občutljiv. Prijetno je v takem
suhem zraku hoditi po vaških cestah in mestnih ulicah, dasi
je 22 stopinj pod ničlo. Zavitemu v kožuh, četudi čisto na-
vaden, ovčji, neobdelan, ves kosmat, in v valenkah, se ti zdi,
da si v topli pernici, a ne na mrázu 22 stopinj. V obraz te
sicer poljublja ta mráz z izbrušeno ostrino, da ti lica rde in
da se ti zdi, da polje po žilah kri z nekakšno mladostnostjo
in porednostjo. Posebno če srečaš v takem kožuhu kmečko
dekle z obrazkom, razcvetelim kakor vrtnica, in smejočo se,
da ne veš, ali so zobje v njenih ustih tudi iz belega, kristal-
nega snega.

«Ivan Francevič», slišim nenadoma za seboj ženski glas.

Obrnem se.

«O, Marija Mihajlovna, zdravstvujte! Kaj pa vi v tem
mrázu?»

«To, kar vi, Ivan Francevič», se je zasmejala, da so se
zablesteli beli zobje izza svežih ustnic. «Uživam lepi dan.»

Pogledala me je pri tem naravnost v oči, kakor znajo to
ruska kmečka dekleta, in rekla:

«Čez mesec dni bo maselnica, po vaše karneval, ali ne?
Doba vročih blinov s smetano in sirovim maslom... Pri vas,
v Evropi, kakor sem slišala, doba... no...», tlesknila je s
prsti, «kako se že pravi, no, po poljsko ponjčki...»

«Mi pravimo krapi», sem ji pomagal.

«Da, vidite, krapi», je ponovila z ruskim naglasom, v ka-
terem je bil «a» tako širok, da sem se moral zasmijati.

«Veste kaj, Ivan Francevič... Na maselnico se popelžete z
nami na saneh, jeli? Vozili se bomo s trojko.»

Naglas njenega vabila in smeh v njenih očeh je bil tak,
da sem pristal, četudi bi morda drugače ne bil pri volji.

Ruska maselnica traja ves teden. Marca meseca je sneg že
mehkejši, ne škriplje več tako kakor meseca decembra in
januarja. Sonce že ni več samo mrzla žarnica, ampak je v
nji nekoliko že zakurjeno, da se čuti tudi na licih, kadar
se jih žarki dotaknejo.

In tedaj mi je neki dan Marija Mihajlovna rekla:

«Maselnica je, Ivan Francevič. Veste, kaj ste bili oblju-
bili?»

Ni čakala odgovora, ampak je s svojo rusko ščebetavostjo
pristavila:

«Zapregli bomo trojko. Vi, moj brat Kolja in jaz, brat
Fedor bo pa kočijaž. On se na to najboljše razume.»

«Kod se bomo pa vozili?»

«Kaj še niste videli naše maselnice? Trojke, dvovprežnih
in enovprežnih sani? Kako dirjajo na maselnico vsak dan po
cesti in je vse veselo in razposajeno?... Kako dolgo ste pa
že v Rusiji?»

«Tri leta.»

«O, Ivan Francevič», se je začudila in odprla na široko
oči. «In naše maselnice še niste videli?»

«Nisem», sem odmajal z rameni. «V taboriščih vojnih ujet-
nikov ni maselnice.»

«Da, da», je naglo pritrdila in sočutje je bilo v tistih dveh
besedah. «Revčki!» je pristavila. «Zakaj vse to? Zakaj mučijo
ljudi?»

Malo nato je spet začela:

«Veste, Ivan Francevič, ves teden se vozimo pri nas na
saneh, dirkamo tako rekoč. Ali višek veselja in razposaje-
nosti in dirkanja pa je na samo maselnico. No, po vašem...»

Za sekundo je ugibala in me gledala.

Pomagal sem ji:

«Na pustni torek.»

«Torek», je ponovila in nekoliko začudenja je bilo v tem
njenem glasu. «Torek? Tudi pri vas je na maselnico, zadnji
dan maselnice torek, kakor pri nas?»

«Tudi», sem rekel in na ustnice mi je silil smeh. «Pustni
torek mu pravimo.»

Zdaj se je Marija Mihajlovna zasmejala.

«Pustni», je ponovila. «Kaj je to pustni? Pustój, kaj? Ali
je v Evropi pri vas maselnica pustaja?»

«Zdaj, ko je vojna, najbrže prav pustaja», sem rekel tiho.
«Po naše se namreč karnevalu, maselnici, pravi Pust. V
glasu je res kakor po vašem «pustój-pusti», pa ni pustój-
pusti. Zakaj pravimo tako, ne vem. V debelem in učenem
«Leksikonu», ki nevednim vse lepo razlaga, je zapisano:
«Pust je čas, ko se uživa največ mesa ter prireja največ
plesov, zabav in hrupnih veselje.»

Če sem ji prav razložil, ne vem. Smejala se je in ponav-
ljala «Pustój vtornik, pustój vtornik», da sem naposled po-
mislil, ali niso morda te naše veselice, zabave, plesi itd.
res pusti.

«Vidite, Ivan Francevič», je rekla Marija Mihajlovna, mi
pravimo maselnica, ker je to nekak praznik sirovega masla,
smetane, razposajenosti. Maselnica ni pri nas pustój vtornik,
ampak torek sirovega masla, znamenitih pirogov vseh vrst,
vročih blinov s smetano in sirovim maslom, okusnega kise-
lja*, bogatega mleka in ščegetave vodke. Brez tega ni ma-
selnice.»

Za to besedo sva se z Marijo Mihajlovno prerekala vse do
večera, dokler naposled ni rekla:

«Dobro, Ivan Francevič! Na maselnico boste vse to videli,
jeli?»

Že v torek zjutraj, na sam zadnji dan maselnice, je prišel
k meni brat Marije Mihajlovne, Fjodor Mihajlovič.

«Ivan Francevič, zdravstvujte!» je pozdravil. «Z Marusjo,
Marijo Mihajlovno, sta se dogovorila, da pridete opoldan na
blino. Pridete?»

Počakal je, dokler nisem odgovoril, da pridem, nato pa je
nadaljeval:

«No, dobro... Zapregli bomo trojko, čvrsti iskri konji
bodo vpreženi. Vi, Marusja, Kolja in jaz bomo dirkali po
vasi. Prekosili bomo vse, zakaj naši konji so najboljši.
Veliko dirkačev bo in videli boste, kako bo veselo. Sani bodo

* Pijača iz ovsene moke, podobna pijači, ki ji pravimo
pri nas pikolo.

drčale kakor blisk. Uraaaaa... to bodo drčale sani! Torej, Ivan Francevič, danes pa na blin!

Popravlil si je kosmato kapo in odšel.

Na bline!

Kdor tega ni poizkusil, si ne more misliti, kaj je to. Bilo je kakor na veliki svatbi. Belo pogrnjena velika miza je bila preobložena. Široki, leseni lepo izrezljani in pobarvani krožniki so bili polni pirogov vseh vrst, odlično spečenih, v raznih oblikah, napolnjeni z marmelado. Kar sami so vabili, da bi vgriznil. Samovar je vrval na mizi. Pred nami so stali majhni lončeni, keramično lepo izdelani krožniki. Na njih bomo jedli bline. Pred vsakim je stal lonček s smetano, posodica s sirovim maslom in čašica z vodko.

Ko sem to videl, sem nehote pomislil, da je to bogastvo. In Kolja je najbrže opazil ta moj pogled in v njem misel, zato je rekel:

«Danes je zadnji dan maselnice. Praznik, ko mora vsakdo biti vesel. Ni to zvezano z nikakršnimi velikimi stroški. Mleko imamo doma in s tem tudi sirovo maslo. Moko tudi pridelamo, kiselj naredimo sami, pa tudi vodko, če ni drugače. Samovar kuha sam, čaj, no, tega moramo kupiti. So, res je, ki nimajo niti tega ali pa le prav malo. Pa vsak sosed svojemu sosеду, če je v zadregi in če nima maselnice, dá, da si priredi vse to in praznuje maselnico. Tako mora biti. Kaj pri vas v Evropi ni tako?»

V tem hipu je prinesla Marija Mihajlovna v belem predpasniku in rdeča v lica na širokem krožniku bline. Pogledala me je z nasmeškom in dejala:

«V Evropi imajo danes »pustój vtornik.»

Ni čakala na moj odgovor, ampak mi je že pomolila krožnik z blini in rekla:

«Vzemite... Hitro! Samo vroči so okusni. Smetano ali pa sirovo maslo k njim. Vzemite!»

In ker sem bil ob takšnih prilikah po navadi vedno precej neroden, mi je kar na krožniček nasula štiri bline. Obrnjena k ostalim je rekla:

«Le brž, da prinesem še!»

Pomočil sem blin v smetano, kakor sem videl druge, in se obližnil. Kajti blin je ruska posebnost. Ali... tega ne bom popisoval, to naj poizkusi, kdor more.

Samovar je vrval, iz pipe je curljal krop in se mešal s čajem, ki je bil v posebnem majhnem čajniku. Marusja je nalila vsakemu čaja, kakršnega je želel: bolj temnega ali pa bolj svetlega. Vmes pa čašico rjumke, vodke.

Nepozabna mi je ta gostija na maselnico. Toliko prijateljske in družinske topline, čebljanja, širokega smeha in dovtipov, toliko porednosti, da, celo mikavne razposajenosti nisem videl nikdar prej v Evropi in ne zdaj, ko sem spet v Evropi.

Fjodor je prijel za balalajko, zabrenkal nekaj o »Volgi... Volgi...», nato pa pogledal Marusjo. In Marusja je razigrano zapela ljubko narodno pesem:

Poj, lastočka, poj,
serdce uspokoj!
Ti mnjé tó pjěsem povtorí
pro sládot ljubví.
Poj, lastočka, poj...»

Eh, ta glasek, ta lepi sopranček ruskega kmečkega dekleta mi še zdaj zveni včasih po ušesih in sam sebi tiho zapojem kakor bi prisluškoval nečemu iz daljave:

Poj, lastočka, poj,
serdce uspokoj...»

Zunaj so požvenketavali kraguljčki trojke.

«Halo!» je zaklical Fjodor Mihajlov. «Trojka je pripravljena. Sedite!»

In sedli smo. Marusja, jaz in Kolja. Fjodor pa spredaj na vodilnem mestu. Trije iskri konji, vpreženi vstřic drug ob drugem, so dvigali glave in tiho hrzali. Pripraga je bila vsa v trakovih, srednji konj pa je imel na glavi ponosno perjanico. In konj je to čutil. Zakaj glavo je dvigal višje od svojih dveh tovarišev in bolj energično stresal z njo. Kraguljčki na pripragi so pa žvenkljali kakor z nekakim poudarkom, da je danes maselnica, praznik ruskega sirovega masla, in da smo to mi, Mihajloviči, z našo ljubko Marusjo, Fjodorom in Koljo ter z Evropecem od tam nekod, kdo ve od kod...

Na nekoliko vzvišenem prostoru pred cerkvijo so se zbirale trojke, eno- in dvovprežniki. Najboljši v prvi vrsti, zatem drugi, da bi se ne oviralo dirkanje. Na znamenje zdrepi vse po cesti sredi vasi. Kraguljčki cingljajo, trakovi na trojkah in pripregah plapolajo, smeh se razlega s sani,

pesem, harmonika, balalajke... Zdi se mi, da sem na velesejmu, na veseličnem prostoru, kjer je vse razigrano...

Marusja se je sklonila k meni:

«Kako se vam zdi?»

Videl sem v njenih očeh škodoželjni nasmeš, kakor bi hotela reči: »Vidiš no, to je maselnica, a ne vaš »pustój vtornik«. Naredil sem resen obraz in rekel:

«Seveda, imenitno, pa ne za vsakega.»

«Kako mislite?»

«A tisti, ki nima konj?»

Tlesknila je s prsti.

«Res, Evropec ste. Zato tega ne razumete. Veste, Ivan Francevič, tisti, ki nima konj ali če niso dobri za dirko, tistim dajo sosedji svoje konje, samo da dirkajo. Na maselnico se mora voziti vsak, vsak mora biti vesel in dobre volje. Da nimajo vsi enako, tega nismo kmetje krivi, čeprav delamo vsi enako. Tudi blini, kdor jih ne more narediti, dobi moke in smetane in mleka in sirovega masla, da praznuje. Takšna je ruska maselnica!»

Čutil sem, da je na jeziku nekaj zadržala. In v njenem pogledu se mi je zdelo, da je ležalo:

«Pa ne vaš evropski »pustój vtornik.»

Vražje deklet ta Marusja!

Sani, cela vrsta, drevijo po cesti skozi vso vas, včasih do dva kilometra daleč. Cesta se kroži in vsa vožnja teče po krožni cesti, tako da se sani nikjer ne srečavajo, da bi se morali vozniki drug drugemu ogibati. In to traja od ranega popoldneva do pozne noči. Sani so zelo nizke in ni nobene nevarnosti, da bi se zgodila nesreča, ko bi se v diru prevrnile.

Vsi, ki so na saneh, so toplo oblečeni in zaviti v kožuhe. Ženske imajo volnene rute na glavi, okoli vratu pa blesteče ovratnice iz biserov in pestre trakove, da je tako slika dirkačev nad vso moč pestra in mikavna. Lepotica, ki že nima več dobrega kožuha, se vozi brez njega in kljubuje mrazu. Okrogli, zdravi obrazek je vesel in razigran, ona pa prepeva ob spremljevanju harmonike ali balalajke narodne pesmi. Če tako gledam ruska kmečka dekleta, se mi zdi, da so one simbol ruske maselnice, ruskega karnevala. Navadno sede v saneh mlade dvojice, ženini in neveste, prijateljice, pa tudi vse polno mladine, včasih tudi do dvanajst oseb, da so sani kar natičene. Na drugih spet cel kup šolskih otrok. Ob obeh straneh ceste pa stoji gost špalir vaščanov in vaščank, ki se smejejo, radujejo, pozdravljajo, vriskajo in presoajo, kdo bolje, kdo lepše vozi, kateri konji so boljši in katera je lepše oblečena.

Za našo trojko drevi trop mladine. Balalajke igrajo. Fantje in dekleta pojo vriskajoče, a vendar ubrano in lepo:

«Gajda trojka, snjeg pušitj,
noč moroznaja krugom,
svijetit mesjac serebristjy,
mčtsjá paročká vdvojóm...»

Iz gostega špalirja gledalcev se čujejo glasovi, ki poprijemajo pesem. Ali so jo vsi peli, ne vem, ker so sani bilskovito drčale.

«Ali vidite, Ivan Francevič?» me je opomnila s komolcem Marija Mihajlovna in pokazala z glavo na desno stran. «Ali vidite?»

Smejala se je. Videl sem, kako so v divjem diru zdrknile sani tja v sneg in se prevrnile, da se je iz snega kar pokadilo. Vsi, ki so bili v saneh, so z vriskom in krikom zleteli v globoki sneg. Konji so hrzali in gledali, kaj se je zgodilo, ter nestrpno čakali, da spet lahko zdirjajo po cesti. Videl sem, kako so v saneh sedeče lepote zletele v širokem polkrogu v globoki sneg in za trenutek izginile v njem. Ali takoj so se izkibacale iz snega, stresle s sebe sneg in glasno se smejoč skočile spet nazaj na sani. In trojka je spet zdirjala po cesti, kakor da se ni nič zgodilo.

Zvečer, ko so se zasvetile na kristalnočistem mrzlem nebu zvezde, je cesta onemela. Sani so stale v pojatah, konji pa so v hlevu prigrizavali seno in oves. Maselnica je bila končana. Marusja mi je nalila čaja in me prisilila, da sem vzel še nekaj blinov.

«Zdaj veste,» je rekla, «jeli? In boste povedali tam v Evropi, kakšna je naša maselnica in kakšni smo mi ruski ljudje? Da?»

«Bom», sem rekel in jel srebat čaj. Marusja pa je vprašala:

«Ali je kaj podobna naša maselnica vašemu »pustom vtorniku?»

Skrila je obraz v skodelico čaja in se smejala...

Janko Skerlep
Fotoklub Ljubljana

Ob vodi

Janko Ravnik
Fotoklub Ljubljana

Predmestje

KREZI

DANAŠNJE DOBE

Simon M. Tree:

alo je ljudi, ki bi si mogli predočevati velike številke. Na primer milijardo dolarjev. Če

bi postavili milijardo srebrnih dolarskih kovancev v ravno vrsto drugega tik drugega, bi bila ta dolarska črta dolga natanko 30.137 km in 44 in pol metra.

Taka velikanska premoženja donajajo vsaj 5% dohodkov. Torej ima takle magnat 55 milijonov letnih dohodkov, kar pomeni, da lahko vsak dan požene 14.300 dolarjev, v eni minuti pa 100 dolarjev. Prijetna misel, da bi smel vsako minuto napraviti pet tisoč dinarjev, ne da bi se mi pri tem premoženje kaj zmanjšalo.

Big-men

Big-men je v Ameriki, deželi največjih premoženj na svetu, beseda, ki pomeni milijarderja. Od njega je včasih odvisnih 500.000 ljudi, ker zaposluje na stotine bank in industrijskih podjetij, tako da pomeni nekakšno državo v državi. Kdor pa misli, da razpolaga tak človek z milijardo dolarjev v gotovini,

se moti. Take vsote sploh ni mogoče spraviti na kup, toda milijarder je, ker plačuje državi davek, ki ustreza petim procentom dohodkov od milijarde.

In koliko je dandanes milijarderjev v Ameriki? Nobenega. Pa na ostalem svetu? Tudi nobenega.

Kljub temu pa ima Amerika svoje big-mene. To so ljudje, ki so bili pred leti milijarderji in imajo še dandanes ogromna bogastva v svojih rokah.

Pogosto se vprašujemo, odkod vsa ta premoženja, kdo jih je nagraabil. Ali je res, da je bil... itd. Ali je res, da je Mr. A. B. v svojih mladih letih čistil čevlje, prodajal časopise, naložil na ta ali oni način podarjeni mu dolar? Ne. Take zgodbe se rade pripovedujejo, resnične pa niso. In pripovedujejo se vedno spet iznova, ker so pač Američani romantični ljudje. V resnici pa je tako premoženje vedno prastaro. Milijarderjevi predniki sicer res niso bili milijarderji, toda bili so vsaj bogati, zapustili so svojim otrokom in otrok otrokom dovolj denarja in posesti, da so si lahko ob prvi priložnosti iz tega napravili milijone.

Sedaj pa nekaj imen.

Na prvem mestu ni Rockefeller — saj vsakdo dobro pozna njegov kakor mumija izsušeni obraz — pač pa nje-

gov sin John Rockefeller mlajši. Takoj za njim je njegov oče. Za tema dvema sta Henry Ford in njegov sin Edsel Ford. Nato brata Mellon. Na sedmem mestu je Guggenberg, na osmem v Združenih državah živeči Bolivijec Patino, na devetem in zadnjem mestu pa je obvisel še Pierpont Morgan.

John Rockefeller mlajši je prekosil celo Rimljana Krasa. Krasovo bogastvo je ocenil G. How, eden najboljših poznavalcev starega veka, na dve in pol milijarde dolarjev. John Rockefeller mlajši je razpolagal še l. 1936. s premoženjem, ki je bilo vredno 6300 milijonov. Danes ta dan jih ima še vedno 800.

John Rockefeller starejši, ki so ga l. 1926. cenili še na 1200 milijonov, jih dandanes nima več ko 650.

Premoženje Rockefellerjev se je počasi nabiralo. Ze pred sto leti so bili znani kot bogatinci. Na prvo mesto so se povzpeli šele, ko se je posrečilo starem očetu Aldrichu, da je posegel po Chaso-banki. Kot predsednik banke je začel spekulirati s petrolejem. Dandanašnji ima rodbina Standard Oil Company v svojih rokah.

Henry in Edsel Ford, ki sta imela leta 1929. še 1300 milijonov, razpolagata skupno še vedno s 700 milijoni. Vsekakor pa je zelo težko oceniti Forda; banke namreč Fordove delnice bojkotirajo, ker so z njim v večni napetosti.

Brata Mellon, Andrej W. in medtem umrli Rihard B. Mellon, sta pred tremi leti upravljala 1030 milijonov, zdaj jih imata še 122. Vendar sta oba precej trdna. Andrej Mellon n. pr. gospodari v Aluminium Company of America, v Westinghouse Electric Company in v Gulf Oil Company. Mellonovi predniki so bili bogati bankirji.

Ministrski predsednik dr. Milan Stojadinović z rodbino in konzulom Savićem v Št. Moritzu v Švici

Guggenberg izhaja iz nemške rodbine, 1929. leta je imel eno milijardo, dandanes pa ima kvečjemu še 100 milijonov. Ima pa največje bakrene in srebrne rudnike na svetu: Anacoda, Butte in Trial.

Bolivijec Patino, ki je imel leta 1929. prav tako še svojo milijardo, ima zdaj samo še 78 milijonov, Morgan pa — ubogi, bogati Morgan komaj 55.

To so bili milijarderji.

Poleg tega živi v Ameriki še 611 milijonarjev. Ti pa niso ljudje z enim milijonom, ampak taki, ki imajo po deset in več milijonov dolarjev. Kdor ima samo en milijon, spada med «milijonarčke», kakor jim nekako porogljivo pravijo. Teh je precej, zadnja statistika jih navaja 19.753.

Vmes nekako spadajo ljudje z milijonarskimi dohodki. Ti imajo včasih tudi ogromna imetja, ki pa v resnici in v finančnem pogledu nimajo posebnega vpliva na gospodarsko življenje. Tako na primer Hearst, kralj agencije Jingo, ki ima 450 milijonov. Dalje Schwabi, Vanderbilti, Gouldi in še nekaj Kalifornijcev.

Veliki filmski magnati spadajo med srednje in navadno niso niti milijonarji.

Angleži

Če se razporedijo evropska bogastva po državah in se preračunajo vsote na dolarje, pride Anglija na prvo mesto. Takoj nato Francija, za njo pa Nemčija, Španija in Italija.

Angleži imajo najmanj big-menov. Prav za prav samo tri. Prvi je Earl of Iveagh, ki je podedoval 10 milijonov

funtov in povečal to bogastvo v teku let na 300 milijonov.

Sledi mu pokojni naturalizirani grški pustolovec Basil Zafarov, posestnik delniške družbe «Vickers» in glavni delničar Casina v Monte Carlu. Cenijo ga na 230 milijonov funtov. Tretji je vojvoda Westminster, čigar predniki so bili lastniki vsega Londona. Danes razpolaga s 148 milijoni.

Pred vojno je bilo v Angliji 2316 milijonarjev (v funtih), dandanes jih je v statistikah samo še 432.

Francozi

Francija je bogata, z majhno in negotovo valuto. Zato je v Franciji toliko milijonarjev, da jih statistike sploh ne omenjajo. Toda kaj je v primeri z milijonom funtov milijon frankov?

Zato pa ima dežela nekaj pravih milijarderjev.

Prvo na tej listi, v vrtoglavi višini, stoji zapisano ime Schneider, ime solastnika tvrdke Schneider-Creuzot, z malenkostjo — 23 milijard frankov ter z nepreglednimi posestvi in podjetji. Lastnik je nič manj ko 16 rudnikov, 45 tvornic, 18 livarn in 7 železarn. Poleg tega si je nagraabil še skoraj 45% delnic vseh delniških tvornic za vojni material na svetu.

Big-men, ki meče senco na razkojša bogata Amerika.

Za njim pride kralj svile Gillet z 12 milijardami, potem kralj konjaka in znanih francoskih vin Monsieur Hennessey z devetimi in nazadnje L. Dreyfuss, mož, ki ima v svojih rokah žetev vse Francije, s sedmimi milijardami.

Pred tremi leti se je štel med te ljudi tudi veleindustrialec Wendel, ki je dandanes precej na koncu, in kralj parfumov Coty, ki ga je njegovo slavo hlepje na političnem polju stalo skoraj milijardo.

Nemci

Nemčija je bila včasih bogatejša.

Leta 1914. je bilo še 15.546 milijonarjev z markami, dandanes jih ni tri tisoč. Takrat je 250 oseb imelo več ko deset milijonov, zdaj jih je le še 53.

Pred vojno je bil najbolj težak Elick, lastnik ali solastnik vse težke industrije, ki je razpolagal vedno vsaj s 1200 milijoni. Takoj za njim je bil cesar s 750 milijoni. Fritz Tyssen je imel okrog 600, Oton Wolf pa 450 milijonov.

Krupp v Essnu dandanes ni več tisti, kakor je bil včasih.

Hitlerjeva Nemčija je povojno sliko znatno izpremenila in je podatke težko dobiti.

Ostale države

Predvojna Avstrija je imela dosti bogatašev, toda nikdar si niso ljudje drugod po svetu nakopičili toliko bogastva, kakor v prej omenjenih državah. Svoje čase je bil nadvojvoda Friderik najbogatejši avstro-ogrski državljani. Že po svojem očetu je podedoval precejšnje bogastvo, pozneje pa je dedoval in grabil z vseh koncev in krajev, tako da so ga leta 1905. cenili na tri milijarde zlatih kron. Knez Schwarzenberg je imel dve in pol milijarde, knez Liechtensteinski pa dve milijardi. V zvezi s temi se omenja tudi ime Džundžerski. Ta človek je živel v Novem Sadu in je tr-

Foto: E. Zeitz

Drzen skok

goval z deželnimi pridelki. Tik pred vojno so ga cenili na skoraj dve in pol milijarde zlatih kron. S prevratom je njegovo bogastvo razpadlo na nebroj premoženj pri nas, na Madžarskem, v Avstriji in v Romuniji.

Češkoslovaška se ponaša z dvema imenoma: Bat'a in Peček. Prvi, svetovno-znani čevljar, ki ima svoje tvornice skoraj že po vseh državah na svetu in trgovine v vsakem večjem kraju, si je v razmeroma kratkem času nabral premoženje v vrednosti 2300 milijonov čeških kron. Drugi je nekak lesni kralj in ima dve milijardi.

Vladarji

O bogastvu vladarjev imamo navadno precej pretirane pojme. Res so vladarji, ki so ali so bili bogati. Toda premoženja v primeri s poprej omenjenimi niso nikdar imeli. V primeri z ameriškimi big-meni so prav revni zemljani.

Eden najbogatejših vladarjev je bil cesar Viljem II. Za njim je dandanes najbogatejši vladar kralj Italije in cesar Abesinije Viktor Emanuel III. Tretji — kdo bi si mislil! — mali knez Liechtensteinski. Tudi zadnji turški sultan Abdul Hamid je bil zelo imovit, potem ruski car in cesar Franc Jožef I.

Tudi Indija ni tako bogata, maharadžje niso tako sijajni kakor njih demanti. Najbogatejši knez, Haiderabad-ski nizam, ima okoli 50 milijonov fun-

tov. Gaikovar barodski ima 45, Aga Khan pa 23 milijonov.

Inflacionisti

To je poglavje zase. Ti ljudje so nekaj časa lahko najbogatejši v Evropi, v Ameriki, na vsem svetu, potem pa njihov imetje izgine, osebe same pa, ki so se kakor meteorji v zraku zasvetili v dneh inflacije, so hitro ugasle popadale spet na tla.

Kralj teh pustolovcev je vsekakor Stinnes, ki je imel svoje dni tri milijarde zlatih mark. Od tega silnega imetja pa ni ostal niti en sam pfenig. Kralj radija David Sarnov je imel 700 milijonov dolarjev, zdaj pa živi njegova rodbina v bedi in pomanjkanju, dokler ji kdo spet kaj ne posodi. Isto se je pripetilo Castiglioniu in Boslu, ki sta imela vsak po poldrugo milijardo zlatih šilingov. Tudi Jakob Goldschmied, ki je vodil darmstadtsko narodno banko in je imel 800 milijonov zlatih mark, je nazadnje obsedel na suhem.

Premoženja, ki so nastala iz mednarodnih finančnih homatij, so se v mednarodnih finančnih homatijah tudi porazgubila.

Prevaranti in sleparji

Bankroterji so po mnenju nekega angleškega politika meteorji, ki padejo drugim na glavo.

Prvi med temi je gospod Iván Kreuger, znani Šved, kralj vžigalic in vseh sleparjev. Leta 1928. je imel 2167 milijonov švedskih kron (25.837.000.000 din), leta 1931. pa 170 milijonov dolarjev dolga. Preden si je pognal kroglo v glavo, je pognal 546 milijonov dolarjev. 33.000 ljudi je obubožalo, 127 bank in 345 industrijskih podjetij pa je moralo likvidirati.

Drugi tak gospod je Američan Insull. Prav za prav sta bila to dva brata. L. 1928. sta imela 760 milijonov dolarjev, ko sta jo pa leta 1933. popihala, sta pustila 300 milijonov dolga.

Zdaj pridejo tudi Japonci na vrsto. Suzuki je leta 1924. dokazal 1250 milijonov dolarjev svojega, leta 1933. pa so našli samo še 340 milijonov tujega.

Južni Američan Garcias je zapustil 277 milijonov dolarjev nekritih, Belgijec Alfred Löwenstein, kralj umetne svile, pa 200 milijonov.

S tem je vrsta denarnih mogotcev pri kraju. Če so srečni ali ne, to je seveda drugo vprašanje. Tudi oni se morajo včasih zavedati, da so le še stvari na svetu, ki se ne dajo kupiti in ki se jim bo treba odreči.

Sola ♥ ♥ ♥
ljubezni

(Prosto po pripovedki somalskih črncev.)

Nekoč je živel bogat mož. Ko mu je svečenik svetoval, naj bi se oženil, mu je odvrnil:

«Preden me ne bo kdo poučil o vseh zvijačah in prevarah, ki jih poznajo ženske, se ne poročim!»

Svečenik pa je bogatino dejal:

«Sicer sem že marsikaj o tem slišal in tudi sam opazil, pa tudi možje sami so mi že večkrat kaj povedali o zvijačah in prevarah svojih žena, ali teh je toliko, da jih ne moreš vseh zvedeti.»

Bogataš je sklenil, da povabi k sebi na dom staro ženo. Ta bo gotovo poznala razne ženske spletke. Ko je star-ka prišla, ji je rekel:

«Pošlji drevi k meni poročeno ženo!»

Starka je obljubila, da mu izpolni željo, pa mu je poslala veselo, mlado ženo v hišo. Razgovarjal se je z njo o tem in onem. Nazadnje je hotel zvedeti, kaj je rekla svojemu možu, ko je šla z doma.

«Rekla sem mu, da grem obiskat svojo bolno mater,» je odgovorila, «in mož me je pustil.»

Bogataš jo je obdaril, toda ko je hotela še ostati pri njem, jo je odslovil.

Drugi dan zvečer mu je poslala star-ka drugo ženo. Ko sta se malo pogovorila, jo je vprašal, kaj je rekla možu, ko je odšla.

«Rekla sem mu, da grem na neko poroko. Pustil me je in mi dal celo nekaj denarja na pot.»

Tudi to je poslal bogataš hitro domov, ko jo je bogato obdaril.

Tako je star-ka poslala vsak dan drugo ženo, in bogataš je zvedel še mnogo ženskih zvijač in prevar.

Nekega dne pa je rekel starki:

Zdaj mi je pa dovolj teh ženskih sleparij. Ne maram nobene poročene ženske več. Poišči mi lepo, mlado deklico, da se z njo poročim. Izberi kako desetletno, ki še ni spoznala moškega.

Žena se je takoj napotila v večjo vas. Hodila je okrog in povpraševala. Končno je našla, kar je iskala. Ko je bogatašu to sporočila, se je ta odpravil tja in plačal njenemu očetu veliko denarja zanjo, kakor je bila navada v tistih krajih. In rekel mu je:

«Tvojo hčer vzamem takoj s seboj domov in jo bom sam vzgojil.»

Očetu je bilo prav. Tako je prišlo dekle k bogatašu v hišo, in ko je doraslo, jo je vzel za ženo.

Neki dan ji je prinesel šest krogel, meč in ščit in ji rekel:

«Zdaj te naučim ljubezni!»

«Kaj pa je to ljubezen?» je vprašala ona.

«To ti hočem zdajle pokazati.»

In vzel je ščit, njej pa je dal krogle in meč, rekoč:

«Kadar porečem: „Ljubim te!“ mi začni metati krogle v glavo, napadi me z mečem in glasno vpij.»

Mlada žena je bila zadovoljna. In bogati mož je vzdiknil:

«Ljubim te!»

Ona se je zagnala proti njemu z mečem in krogli ter začela vpiti, on pa se je branil s ščitom.

Potem je rekel on:

«Tako, zdaj veš, kaj je ljubezen!»

In ostal je pri njej.

Zjutraj ji je pojasnil:

«Če žena koga ljubi, ga vselej najprej napade z mečem in krogli.»

Ona je odvrnila:

«Prav je tako in dobro mi je.»

Tako sta živela in se ljubila dolgo časa.

Nekega dne pa je stopil bogataš spet k stari ženi in ji rekel:

«Pošlji mladeniča v mojo hišo in naj reče moji ženi, da jo ljubi.»

Starka se je začudila, vendar je storila tako. Poiskala je zalega mladeniča in ga vprašala, ali bi hotel spoznati lepo, mlado ženo. Mladenič je bil takoj pripravljen. Spremila ga je do bogataševe hiše in mu svetovala, naj mladi ženi takoj in brez bojazni razodene svojo ljubezen. Mladenič je vstopil.

Ko ga je mlada žena vprašala, kaj hoče, je odvrnil:

«Ljubim te!»

«Prav,» je rekla ona, «počakaj malo.» Poiskala je krogle in meč in se s krikom in vikom zagnala vanj. Mladenič pa je urno pobegnil, kajti tak način ljubezni mu je bil tuj.

Ko se je bogati mož vrnil domov, mu je žena povedala, kaj se je medtem zgodilo.

On pa je odgovoril:

«Prav si storila. Vsakega takega moškega je treba prej preizkusiti z mečem in s krogli.»

Vesela, da jo je mož pohvalil, je rekla:

«Tako bom tudi vselej storila.»

In živela sta v miru in sreči tudi posej in se ljubila kakor prvi dan.

Foto: F. Heimbühler

Kristianija

V. Hebra:

Diplomacija zakona

Ida ni izredna žena, ne v dobrem, ne v slabem. Ida je žena, kakršne so vse žene. Ida laže, kakor pač lažejo žene. Laž je ne veseli kakor slabe žene, a se laži ne boji kakor žene, ki nikoli ne lažejo in zmeraj resnico govorijo. Če pove resnico ali se zlaže, to zanjo ni načelno, temveč praktično vprašanje, o katerem odloča zdaj tako, zdaj drugače.

Rihard, Idin soprog, ni izreden mož, niti v dobrem, niti v slabem. Rihard je mož, kakršni so pač možje. Rihard pozna žene, kakor pač mislijo možje, da žene poznajo.

Z Ido in Rihardom smo prijatelji. Preživel sem z njima ure, dneve, tedne in mesece. Slišal sem, kaj vse je Ida govorila, resnice in laži vsevprek. Videl sem, kaj vse je Rihard verjel, resnice in laži vsevprek, in tudi da ni verjel. Tedaj je rekel: «Ida, lažeš!» Nato mu je Ida mirno odgovorila: «Da.» Nakar je Rihard zadovoljno ugotovil: «Vselej

opazim, kadar Ida laže.» Tega nisem čul desetkrat, ampak stokrat.

Nekega dne je pripovedovala Ida dogodek, ki sem ga sam doživel, in je govorila golo resnico, ker ni bilo vzroka, da bi lagala. Ko je končala, je dejal Rihard: «Ida, lažeš!» Nakar mu je Ida mirno odgovorila: «Da.» Nato je Rihard zadovoljno ugotovil:

«Vselej opazim, kadar Ida laže.»

Čudil sem se njenemu priznanju. Čudil sem se prav po tistem in sem molčal. Človek se ne sme vmešavati v zakon drugih.

Ko sem bil pozneje z Ido sam, sem jo vprašal:

«Zakaj ste rekli „da“, ko vas je Rihard dolžil laži? Saj je bilo vse res.»

Ida je odgovorila: «Vi ste prav tako neumni kakor drugi možje. Ali naj bi bila rekla „ne“? Ali naj bi bila Rihardu pokazala, da ne opazi, ali govorim resnico ali laž? Saj vendar ni smoter žene, da bi bistrila može. Žena mora pustiti moža v temi nezmotljivosti. In Rihard mora ostati v veri, da vidi skozi menel»

OČE SIN

Trije so bili v družini — oče, mati in sin. Papa je bil star boljševik, mati stara gospodinja. Sin je bil star novotar z ostrizeno glavo in dvanajstletno življenjsko izkušnjo.

Na oči je bilo vse v redu. Navzlic temu je pa bila čajna miza vsak dan priča staremu prerekanju. Kakor po navadi je izpregovoril tokrat oče:

«No, kaj je bilo nazadnje novega v tvojem razredu?» je vprašal.

«Ne v razredu, marveč v skupini», ga je zavrnil sin. «Kolikokrat ti bom pa moral še reči, papa, da je »razred« reakcionaren, fevdalističen pojem.»

«Prav, naj bo torej skupina. Kaj so te torej učili v skupini?»

«Saj ni pouka tam, marveč zgolj samoučenje. To bi pač moral vedeti, očka.»

«Prav, prav. Kaj si se torej učil, reči hočem, samo-...?»

«Pretresali smo vpliv lassalizma na začetek reformizma.»

«Oh, tako; lassalizma, eh? In s kakšnim uspehom?»

«To je urejeno.»

«Torej je, dobri moji tovariši! Kako pa ste to uredili? Gotovo je bilo težko?»

«Ne, nikakor ne. To je bilo zgolj vprašanje materialističnega modroslovja, ki je bilo z mnogimi podobnimi vprašanji na novo pretreseno na drugem zasedanju komunistične akademije s plenarnim zborovanjem kolektivističnih zemljiških marksistov...»

Med nadaljnjim razčlenjevanjem je oče odrinil čašo, si obrisal naočnike ob telovnik in se zamislil v svojega sina. Oh, no, nič za to. Saj ni mogoče pomagati. Otroci bodo otroci.

«Toda povej mi zdaj naravnost po rusko,» je nazadnje posegel vmes, »povej mi, kaj si se učil... reči hočem, samoučil?»

«Zadnjič smo skupno razčlenjevali neko pesem: »Povzdignite svoj glas za konjsko žimo!...»

«O konjih?» je rekel oče z upanjem. — «Zakaj neki rezgečes, ponosni moj vranček? Zakaj otrsas s svojo grivo?...»

«O konjski žimi», je suho pojasnil dečko. «Je mar še nisi slišal:

Hej, fantje, z menoj na poljane,
spustimo za konji se v lov:
zapijte, povzdignite glas,
na tekmo za neprecenljivo
žimo!

«Prvikrat sem zdaj slišal tako... čudno pesem», je opomnil oče. «Kdo jo je pa zložil?»

«Arkadij Paravoj.»

«Kak mladeč, jeli? Nekdo izmed vaših fantov?»

«Kaj! Mladeč? Sramuj se, očka! Star boljševik, pa še nisi nič slišal o Paravoju! Tak, tak imeniten pesnik — no, saj še ni dolgo, ko smo zložili zbornik o »Vplivu Paravojeve ustvarjalne sile na zapadno literaturo.«

«Toda ali se ti ne zdi,» se je opogumil očka, »da ima to delo tega tovariša Paravoja prav malo pesniškega čustva in je sploh, da tako govorimo, brez sleherne pesniške prostosti?»

«Pesniške prostosti? Kajpada! Mar ne obsoja zadosti odkrito povsem nepotrebnega davka, katerega pobirajo od žime, ki jo rabimo za izdelovanje žimnic!»

«Nepotrebnega?»

«Čisto nepotrebnega.»

«Tako da si potemtakem sklenil, da ne boš zbiral konjske žime, je ciknil papa z osornim, pojemačim glasom.

«Jejta, jejta!» je posegla vmes mati, da bi ju pomirila. «Kar naprej se pričakata.»

Oče je večkrat zapovrstjo pihnil skozi nos, zmignil z rameni in robato nekaj zamomljal predse. Nato se je spet zbral in se lotil zagonetnega pomenka. «No, kako si se kaj zabaval zadnji čas?»

«Zabaval? Saj se nismo utegnili zabavati.»

«Kaj pa ste torej počenjali?»

«Borili smo se.»

Oče je na mah popustil in se začel prijazno zanimati. «Oh, to je prav. Tudi sam sem se precej ukvarjal s tem, ko sem bil mlad. Poznal sem vse trike in načine. Nekaj čudovitega. Francoska borba.»

«Zakaj francoska?»

«Katera pa?»

«No, borba, vsakdanja reč.»

«A s kom?» je vprašal oče, ki se je bil uklonil, pa je bil še vedno omamljen.

«Z Lebedevljem.»

«Kaj pa je bilo z njim? Kaka sirovost, slabo vedenje, eh?»

«Strašno vedenje, očka. Ponavljal je vso dolgo vrsto Deborinskijskih zmot, s katerimi je povelečeval Macha in mehanike.»

Očetu so se oči razširile od utrujenosti. «To pa že res postaja prava mora.»

«Da, zares mora. Dva tedna smo že zabili s tem, pa nismo še niti približno pri koncu. Vse svoje moči smo izčrpali v tej borbi. Snoči je bil spopad...»

Oče se je prijel za glavo. «In ta fant, koliko let ima?»

«Lebedev? Ni posebno mlad, Osem let mu je.»

«Osemleten dečko — pa se z njim borite!»

«Seveda. Kaj pa naj bi storili? Njegov nepopoljšljivi opor-tunizem je na kvar vsemu...»

Z negotovimi rokami je oče pograbil svojo aktovko, prevrnil v razburjenosti stol in se odpravil proti durim. Fant pa je neranjen veselo sedel nazaj. Z očmi je spremljal odhajajočo postavo, ki je izginila skozi dvorišče.

«In to je star boljševik!» je zamrmral in se odpustljivo nasmehnil.

Neki dan je očka, ko se je sklanjal preko časopisa, nepričakovano zmagoslavno zakričal. Mati je bila videti očito razburjena. Čemerno mirni dečko pa je zmedeno upiral pogled v čašo pred seboj. Zvedel je bil že za negotovi odlok šolskega nadzorništva in je zdaj razmišljal o novi eksekutivi, ki bo imenovana za šolo. Uhlji so mu rožnato blesteli kakor domačemu zajcu.

«No,» je izpregovoril oče in se čudno preteče nasmehljaj, »kaj je torej... kaj bo zdaj s študenti četrtega razreda, Ciril Nikolaj?»

Ciril je molčal.

«Kaj si se samoučil včeraj?»

Molk kar naprej.

«Ste mladi nepopoljšljivci navsezadnje uničili Lebedevljeve?»

Še vedno molk.

«Je tisto revše priznalo svoje vele-deborinskijske zmote? In mimogrede, v katerem razredu pa je?»

«V skupini ničla.»

«Oh, ne, ne v skupini ničla, marveč v pripravljalnem razredu, je veselo opomnil oče. «Papa bi moral to vedeti.»

Nobenega odgovora.

«Kakor sem včeraj bral, tisti tvoj Arkadij Paravoj ni bil sprejet v Pisateljsko društvo. Kaj je že zložil — »Hej, fantje, z menoj na poljane, izpulimo konjem repe!«

«Izpulimo neprecenljivo žimo», je popravil dečko otožno.

«Da, da, zdaj se spominjam vsega — »zapijte, povzdignite konjske glasove!« Kar spet dokazuje njegov neznanski vpliv na svetovno literaturo, kaj meni?»

«Ne... ne vem.»

«Ne veš, eh? Ne! Kdo pa je napisal »Mrtve duše?« Ali tudi tega ne veš? Gogolj jih je napisal, Gogolj.»

«Tisti gnili nazadnjak, tisti starinski, plehki mistik, je prezirno zagodrnjal fant.

«Oh, da, dve oznaki in en minus», je maščevalno ciknil oče. «A zdaj mi povej, Ciril Nikolaj, kar veš o Njujorku.»

«To je največja imperialistična prestolnica, karkoli jih je bilo kdaj na svetu, je odvrnil Ciril. «Kraj, kjer so kapitalisti zoper...»

Josef Danilowatz

Pesimizem

«Kaj pa je bila gospodična Malči na maškeradi?»

«Tja je šla kot Devica Orleanska!» . . .

«Oh, da, vem vse to. Toda povej mi, na obali katerega oceana leži?»

Molk.

«Kaj so njegovi prebivalci?»

«Ne vem.»

«Kje teče reka Orinoko?»

«Ne vem.»

«Kdo je bila Katarina Velika?»

«Da... produkt.»

«Produkt? Kakšen produkt neki!»

«Pravkar sem se spomnil. Produkt... Aha! Produkt dobe, v kateri se je jel razvijati trgovinski kapital...»

«Povej mi, kdo je bila. Kakšen je bil njen položaj?»

«Tega nismo študirali.»

«Oh, tako. Tedaj bi mi nemara mogel povedati, katera številka označuje deljivost s tremi?»

«Jejta zdaj!» je pokroviteljsko posegla vmes mati. «Vedno sta pri tem.»

«Ne, ne. Oh, ne», je odvrnil oče razburjeno. «Naj mi pove, kaj je polotok. Pove naj še, kaj je oaza in kaj predgorje, pa kje je Rt dobre nade. Pove naj mi, kakšen produkt je bil Henrik Ptičelov...»

Osramočeni fant se je z muko dvignil s sedeža, pograbil svojo pračo, vtaknil roke v žep in se izmuznil na cesto.

«Tepec!» je zmagoslavno zavpil za njim oče. «Le počakaj, ko bo spet ravnateljska seja. Povedal jim bom!»

Navsezadnje se je maščeval.

Prevedel G. K.

LOVCI NA LOBANJE

Pod karbidno svetilko smo sedeli okoli mize, kadili, pili in žvečili kokosove liste. Nismo mogli verjeti in bi se bili najrajši smejali, toda mali, rumeni Peruanec s črno brado je uporno trdil:

«To je glava Taire-Gaire. Pred nekaj tedni sem jo sam ukradel.»

Tedaj so se razgrajajoči pastirji in nabiralci gumija počasi pomirili in iztegnili vratove. Vse v beznici je potihnilo. Oblaki dima so bili tako gosti, da bi jih lahko rezali, in so obkrožali svetilko kakor mreža za moskite. Peruanec je rekel:

«Ne obotavljajte se, caballeri! Kar primite jo! Nekoč je sedela na resničnem vratu.»

Položil je čudno glavo, ki ni bila večja ko človeška pest, pa je vendar imela resne, gubaste, utrujene črte moza, pred nas na mizo. Bila je kakor glava mumije, rjava in suha, toda brez kosti. Usta, ki so bila zašita s petimi ali šestimi tankimi nitmi, so bila široka in napihnjena kakor gobec opice. Od oči, ki so bile vrte in skoraj čisto zakrite z neprirodno sršečimi obrvmi, se je videla samo ozka, rumenkasta razpoka. Uhlji so bili narezani in lica nekoliko vdrtta. Glava je imela črne in dolge lase, ki so bili podobni ženskim in so pošastno obdajali rjavkasti, drobni obraz.

Pastirji in nabiralci gumija so otipavali glavo, ki je bila mehka kakor usnje, in jo potem brez besede podajali dalje. Stari krčmar, ki je prišel zadnji na vrsto, je z ukrivljenim kazalcem udaril nanjo in dejal:

«Misliš, da je Taira-Gaira? Potem boš glavo lahko prodal. Najmanj sto funtov je vredna.»

Nato se je krčmar obrnil k meni:

«Vse kaže, da je bila to res glava kakšnega domačina iz pragozda. Redkost, ki jo trgovci radi kupujejo, ker doslej še nihče ni mogel odkriti skrivnosti tega nenavadnega prepariranja. Poglejte...»

Vzel je spet glavo z mize in si jo položil na dlan:

«Zdaj ima tu dosti prostora, toda ko je bila še na svojem vratu, je bila velika kakor vaša ali moja. Ti divjaki imajo čudne navade in čarovnije. Svojim mrtvim, pa naj bodo domači ali sovražniki, odrežejo glavo in zaženejo brez pomišljanja truplo stran, samo da ni komu na poti. Glave obesijo potem na drevesa, kjer odpade meso, da ostanejo same lobanje, nekatere pa mazirijo in predelujejo na skrivnostni način, ki ga ne pozna nihče drug kakor njih čarovniki. Te glave se ohranijo potem stoletja, čedalje bolj se manjšajo in manjšajo, vendar pa imajo še zmerom svoj prirodni videz. Vsaka guba in vsaka brazgotina ostane, da, celo barva. Te glave časte in varujejo v svojih kočah in v kletkah po drevju ter ubijejo vsakogar, kdor bi se hotel njih svetinji dotakniti. Zato ni prav varno tako glavo ukrasti.»

Pastirji in nabiralci gumija so strmeli v okleščene Peruana, ki je z dolgim bodalom rezljal mizo. In kakor bi bil vedel, da ga ne bodo pustili v miru, dokler jim ne bo povedal, kako je dobil to glavo, je začel govoriti in rdeče vnete oči so mu vročično žarele.

«Ko smo odjezdili iz Piure proti Kordiljerom, smo bili trije: mešanec Moreno, pes Diego in jaz. S seboj smo imeli orožje, živeli in nekaj vrečic steklenih biserov. Po štirih dneh smo prišli do reke Amazonke, ki se imenuje tam gori Marañon, in kapitan tovrstnega parnika, star, siten Kolumbijec, nas je vzel na ladjo za nekaj dobrih besed in nekaj pesov. Lahko bi se bili peljali do morja in samo od daleč opazovali na obrežju domačine, ako bi se ne bil ta vražji Moreno

Takšni so lovci na lobanje v paradi. Nič kaj prikupni, ali ne? Čim višji položaj zaseda kdo izmed njih v svojem rodu, tem višji sme biti. Poglavarji so časih visoki 3½ do 4 metre.

spomnil, da bi bilo dobro obiskati Taire-Gaire, ki prebivajo globoko v gozdovih za San Antonijem. Stari Kolumbijec naju je svaril. Dejal je, da dobro pozna te krivonoge, opicam podobne divjake.

Norčevala sva se iz njega. Da, toda kmalu nama je smeh prešel. Gozd, v katerem sva se znašla, je bil čisto drugačen kakor gozdovi, ki sem jih že poznal. Že čez tri dni mi potovanje ni bilo prav nič več po volji. Ako bi ne bil zgovorni mešanec Moreno tako prepričljivo govoril, da divjaki niso nevarni in da jim je treba dati samo pest steklenih biserov ali nekaj medeninastih obročev, bi se bil vrnil. Reka, ob kateri sva potovala, je bila rumena, ilovnata. Začela je naraščati in preplavljati bregove. S seboj je vlekla mogočna debela, utopljen opice in druge živali, cele črede, z napihnjenimi trebuh. Mule so brodirale do sedla v močvirju in se spotikale pri vsakem koraku. Na vejah kaskarilovih dreves so visele majhne, za palec dolge kače kakor banane. Ko smo jezdili mimo njih, so se spuščale na tla in se počasi sukale med visoko travo. Paziti sva morala nanje, ker sva vedela, da je njih ugriz strupen.

In nekega dne, ko sva potrebovala deset ur, da sva obšla lesketajoči se zaliv, je začel pes Diego pred menoj plesati.

Plesal je v krogu, čeprav je sedel pred menoj v sedlu. Mangova drevesa so se zibala pred menoj kakor blazna, krivila so se ali pa so se mi ogibala s poti. Morenova puška je dobila iznenada dve cevi. Ena je bila dolga in svetla, druga pa pošastno ukrivljena. In ko sem hotel zlesti iz sedla, da bi spoznal, kaj je vzrok tej norosti, nisem mogel več.

Lovci na lobanje so v civilu skoraj pritlikavci, toda nevarni niso nič manj kakor orjaki. Njih puščice so smrtonosne.

Pred vodom v vas opazimo med drevjem lobanje, ki se nam z globokimi očesnimi votlinami reže v obraz.

Mrzlica me je zgrabila. Začel sem jecljati kakor umirajoč pijanec.

Kaj se je potem zgodilo, tega ne vem prav. Videl sem samo še blazen svet pobesnelih dreves, tulečih zveri in strupenih kač. Ko se mi je spet vrnila zavest, sem ležal v tesni, temni, umazani bambusovi koči in pri vratih je slonel nag, kosmat, grd Indio, ki je s širokim gobcem zijal vame. Pri mojih nogah je čepel Diego in glodal mogočno kost.

Nisem utegnil premišljevati, kako sem prišel sem. Približal se mi je Moreno in položil zraven mene glinast lonec kaskarilove skorje, ki naj bi jo žvečil, da bi se otrešel mrzlice. Povedal mi je, da so domačini, ki sva jih srečala, debelo zijali, potem pa zbežali in se vrnili s kopico poslikanih tovarišev. Ako bi jim ne bil takoj vrgel nekaj lepih mede-

ninastih obročev, bi naju bili najbrže pobili s strupenimi puščicami. Potem pa so Tairi-Gairi imeli veliko zborovanje, in naposled so naju sprejeli.

«Tu lahko ostaneva,» je dejal Moreno, «dokler se nama bo zdelo. Poglavar vsak dan pozveduje po tvojem zdravju in ti pošilja lonce kaskarilove skorje, da bi se kmalu pozdravil.»

Po treh dneh mi je bilo že dosti boljše. Kolena so mi sicer še zmerom klecala, toda ko sem nekoliko poizkušal hoditi mimo molčečih svetih glav, je vendar nekako šlo.

O pojedini, ki jo je poglavar napravil nama v čast, ne bom dosti pripovedoval. Zažgali so velik kres. Vojščaki so se dvignili. Žene in dekleta so jih zmagoslavno pozdravile, potem pa so se spoprijeli in začeli zvijati svoje ude v taktu ropotajočih bobnov. Poglavar se je zabaval z menoj. Medtem so ženske peklo divjačino na ražnju. Godba je ponehala in vsi so se vrgli nad meso, ki jim ga je metal poglavar kakor psom.

Nekaj dobrega pa je bilo le na tej slovesnosti. Ponoči, ko so se vsi dobro nažrli in opili s čičo, sem se izmuznil iz vesele družbe. Splazil sem se v svojo kočo, oprezno kakor tat, snel z bambusove palice glavo Taire-Gaire, jo zavil v staro ovratno ruto in jo skril v votlem prastarem mangovem drevesu, ki je bil četrť ure od vasi. Drugo jutro sem veliko-dušno razdelil vse biserne ovratnice in medeninaste obroče, ki so mi še ostali, in poglavar bi me bil skoraj od veselja objel.

Ko sem se začel odpravljati, me je Moreno začudeno vprašal: «Kaj pa glava, ki sva jo hotela imeti?»

Ko sem po bučnem slovesu šel po glavo Taire-Gaire v mangovo drevo in jo pomolil mešancu pod nos ter vtaknil v torbo na sedlo, se je začel smejati, da se je moral držati za trebuh.

Drugače se mi ni zgodilo nič posebnega. Morda še tale malenkost:

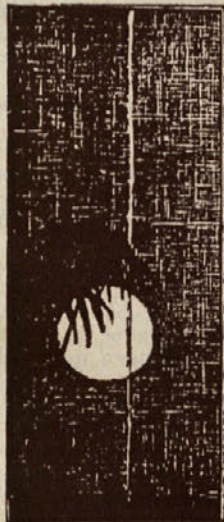
Po šestih dneh je že sva zagledala nekega večera, ko se je solnce že nagibalo k zatonu, z gorskega pobočja za gosto soparo lesket široke Amazonke. Mešancu Morenu sem stisnil roko kakor bratu. Zvečer sva še dolgo sedela ob žarečem pepelu in premišljala, kje bi najbolje prodala glavo. Potem sem se zavil v odejo.

Kako dolgo sem spal, sam ne vem. Izenada sem začutil vročo sapo na obrazu. Planil sem kvišku. Izprva sem mislil, da je kakšna zver, kakšen jaguar. Tedaj mi je že nekaj stiskalo vrat. Po prijemu sem spoznal, da so bili Morenovi prsti, in spoznal sem, da me hoče mešanec zadaviti.

Toda poplašal sem ga.

Praskala in grizla sva se kakor dve mački. Jaz sem bil od mrzlice ves slab in še zmerom motoglav. Vendar pa sem si oprostil roko in dosegel revolver. Ni bilo drugače mogoče. Ta gobavec je hotel najino glavo Taire-Gaire, jo prodati in izkupiček zapiti!

Niti brenil ga nisem. Pustil sem ga, da je obležal tam, kjer se je zgrudil...»

Lovci na lobanje so pravi mojstri v izdelovanju mostov, ki so spleteni iz bambusovih palic in zvezani s pragozdnim srobotom.

Dve vizitnici

Ellen in Anita sta bili dve najlepši plesalki. Ko sta se nekoč po večerni predstavi pripravljali domov, je rekla Ellen Aniti:

«Nocoj bi se rada seznanila s kakim mladim milijonarjem.»

Anita se je nasmehnila: «Jaz bi pa rajši videla, ko bi me hotel nadlegovati kak res pošten, čeprav siromašen mož.»

Bilo je pozno zvečer, ko sta šli iz gledališča. Poslovili sta se in Ellen je hitela čez Broadway k sedmi ulici; zdajci se je ustavil pred njo mlad mož v avtomobilu. Pozdravil je po velikomestno ter ji ponudil sedež tik sebe. «Peljal vas bom domov in zelo rad — kamor boste hoteli, je nadaljeval in odprl vrata avtomobila.

Ellen je pozorno opazovala mladega moža ter ga ocenila za pravega kavalirja. Pripeljala sta se na Long Island ter stopila v luksuzen tabarin. Mladi mož je naročil imenitno večerjo za dva. Zraven sta pila pravi šampanjec.

*

Tudi Anita je srečala mladega moža, ki jo je ljubeznivo pogledal. Le neznatno se je nasmehnila, toda njemu je zadostoval ta bežni smehljaj, da ji je ponudil spremstvo. Privolila je in stopila sta na podzemeljsko železnico, ki ju je prav kmalu pripeljala v Bronx. Ko sta izstopila, je dejala Anita:

«Rada bi še kaj jedla. Ali bi ne hoteli z menoj v mojo malo restavracijo?» ter pokazala na nasprotno stran.

«Zelo rad», je soglašal mladi mož. «Toda mislim...»

«Da bi rada večerjala za vaš denar? O ne, nikar ne mislite!»

Mladi mož se je opravičeval, češ da je mislil vse nekaj drugega.

«Ne opravičujte se, plačala bom zase tako ali tako — čisto gotovo.»

«Kakor želite. Navečerjam se torej dvakratno», se je pošalil.

«Torej vidite! Jaz sem pa mislila, da si prihranite», je rekla, ko sta že stopila v restavracijo. Sedla sta k prazni, čedni mizi in s slastjo povečerjala. Pri čaši vina je rekel mladi mož:

«Moram se vam vendarle predstaviti.»

«Vztrajam pri tem, da si tega ne želim. Rajši mi povejte, kaj delate.»

«Ampak vendar vas moram nekako imenovati, ne?»

«Recite mi Anita! Dovolim vam.»

Začel je praviti o sebi, povedal ji je marsikaj po pravici, marsikaj je pa tudi zamolčal. Spoznal je, da je njegova ljubezniva družabnica romantičnega značaja. Slutil je, da je plesalka, toda nalašč je ni o tem izpraševal. Želel je, da bi jima večer potekel tako, kakor si je mislil.

«Zdaj, ko veste, kako živim, morate vsaj vedeti, da mi pravijo Charlie.»

«Charlie, prav. Pa pojdiva torej, dragi Charlie, domov», ga je presenetila Anita, in ko sta plačala, sta takoj vstala in odšla.

Bila je že noč, ko se je poslavljajal pred hišo ter jo zaman prosil, da bi mu dala sestanek.

«Verujte v naključje!» je odgovorila ter odklepala hišo. «Verujete?»

«Verujem», je zašepetal. Zahvalila se mu je še za prijetni večer ter izginila v hišo.

Počasi je korakal po ulici, in ko je že vstopil na podzemeljsko železnico, je skočil spet ven ter se vrnil v restavracijo naravnost k natakarku, da bi mu povedal, ali pozna deklico, s katero je pravkar večerjal. Zahvalil se je natakarku za zadovoljivi odgovor ter veselo hitel k podzemeljski železnici.

*

Izpila sta že nekaj čaš šampanjca, ko je Ellen poredno potegnula svojega družabnika za nos:

«Grdi ste, niti predstavili se mi še niste.»

«Ali je to tako važno, draga moja?» je rekel ter trčil s svojo čašo ob njeno.

«Je! Vedeti hočem, s kom sem se seznanila», je vztrajala Ellen.

«Mar se hočete s tem pohvaliti pred svojimi prijatelji-cami?»

«Menda niste kak milijonar?» se je užalila Ellen. Mladi mož jo je prijel za roke, ji pogledal v oči, nato pa rekel:

«Za vas, lepo dekle, sem Bill, vaš Bill.»

«Bill, moj Bill. Kako ste lepi, kadar takole gledate. Nate, vzemite, če nočete slišati mojega imena!» In poljubljač ga, mu je vteknila svojo vizitnico v žep. «Za vas, moj dobri Bill, samo za vas sem vaša Ellen», mu je dejala, ko se je zavedela iz svoje razburjenosti.

Pila sta še dolgo v noč in na pol opojeno jo je odpeljal Bill na svoje stanovanje.

*

Drugi večer se je Ellen pobahala Aniti, da se je seznanila z resničnim milijonarjem. Pripovedovala ji je o svoji snočnji pustolovščini ter ji ni zatajila ničesar, kar je užila zvečer in ponoči.

«Krasen je, božanski, moj lepi Bill. Videla ga boš, ko pride jutri večer pome. Dal mi je častno besedo, da mi preskrbi mnogo boljšo službo, že zato, ker hoče, da postanem njegova ljubica. In to tudi storim, Anita.»

«Torej si imela srečo. Ampak jaz tudi. Seznanila sem se z mladim, čednim možem. Večerjala sem z njim v naši restavraciji, in ko me je spremljal, je hotel, da bi mu dala sestanek. Rekla sem mu, da se gotovo spet srečava, če veruje v naključje.»

«V tem se pač motiš. V naključje, draga, bi jaz nikoli ne verovala. Pa ve vsaj, da tukaj plešeš?»

«Kako naj bi to vedel? Srečal me je pri podzemeljski železnici na tretji ulici», je odločno odgovorila Anita.

*

Tretji dan ni bilo Ellene v gledališče. Ni prišla tudi naslednja dva dneva in Anita je zvedela, da so jo aretirali. Zakaj, ni vedel nihče. Slednjič je zvedela iz časopisov, da je bila aretirana s celo družbo Billa Danovana, malopridnega voditelja newyorškega podzemlja, rafiniranega organizatorja tajnih umazanih hiš. Ellen je bila aretirana, ker je bila na sumu, da je ena izmed tajnih prostitutk in priganjalk Billa Danovana.

Tega je bila kriva vizitnica, ki jo je našla policija pri Billu. Čeprav je Ellen povedala policiji golo resnico, ji ni nihče verjel.

Anita je bila vsa nesrečna, ko je zvedela, kaj se je pripetilo Elleni, in ker ji ni mogla pomagati.

*

Peti dan po aretaciji Ellene se je pripravljala Anita v gledališče ter vzela spet isto torbico, ki jo je imela s seboj tisti večer, ko se je seznanila z mladim, neznanim možem. Šele zdaj je opazila na dnu torbice neko vizitnico. Vzela jo je v roko in čitala: Charlie Charell. Lexington ave. Telefon Lex. 1923.

Kaj? Charlie Charell, tisti mladi advokat, ki je nedavno tako uspešno zagovarjal mlado dekle, osumljeno umora? Ali je to res on, znani newyorški bogataš, čigar oče je bil bankir in milijonar?

Zaman je premišljevala, kako je prišla vizitnica v njeno torbico. Sklenila je, da pozve takoj resnico, zakaj v tem hipu se je spomnila na Ellen.

Hitro je stekla iz hiše in je v najbližji trgovini telefonirala na številko Charella. Srce ji je zatrepetalo od veselja. Bil je res on. Po kratkem razgovoru je stopila v najbližji avtotaksi ter se odpeljala naravnost na Lexington avenue, v stanovanje svojega neznanega mladega moža. V luksuzno opremljenem stanovanju jo je sprejel eleganten, mlad mož. Bil je to res on — Charlie.

Iznova mu je ponavljala, kako je dobila njegovo vizitnico, in potem je prosila smehljajočega se Charlija, da bi takoj pomagal njeni prijateljici Elleni. Vse mu je povedala, kar je vedela o njeni usodi.

Pred hišo ju je čakal Charliejev sportni avto in odpeljala sta se naravnost na sodišče.

Mladi Charell je s svojim vplivom res takoj dosegel, da so Elleno izpustili. Vsa vesela in objokana je objela Anito, ki jo je pričakovala popoldne doma. Še bolj pa je bila vesela, ko je slišala, da je Charlie dosegel pri gledališkem ravnatelju, da je preklical njeno odpoved.

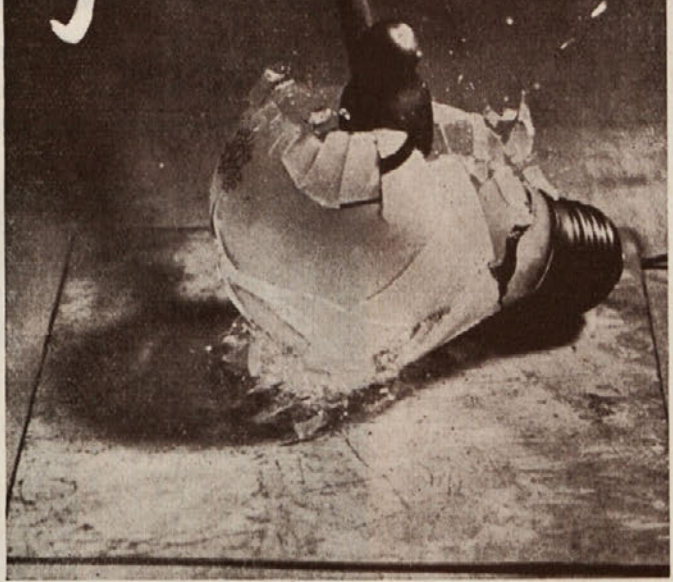
Zvečer je čakal Charlie na deklici pred gledališčem ter ju odpeljal v Centralni park. Vsi trije so večerjali v imenitnem restavrantu.

Ko so opolnoči odhajali, je opazila Ellen, da se je blizu njihovega avta ustavila krasna limuzina, iz katere je stopil Bill Danovan z vitko blondinko.

Ostrmela je, a brž se je zavedela ter sedla v avto k Aniti. Čudno se ji je zdelo, da mož, kakršen je bil Bill Danovan, ni v zaporu.

Mala plesalka, dasi ni bila neizkušena Newyorčanka, je v tem trenutku čisto pozabila, da je ta mož prav za prav milijonar. Ni pa vedela, da mu njegova tajna podjetja donesajo stotisočne dohodke, ter je zaman premišljevala o tem, zakaj je na svobodi tako velik zločinec, kakor so ji o njem pripovedovali na policiji. Pozabila je, da ima ta mož dovolj denarja, da more biti kakor vsi ameriški milijonarji izpuščen na svobodo — proti kavciji.

Stotisočinka sekunde

Tehnika doživlja dan za dnem nove preobrate. Tako se izpopolnjuje, da bomo z njeno pomočjo kmalu razkrili marsikatero tajnost prirode, ki se nam je doslej zdela nedosegljiva. Z njeno pomočjo, pravijo, bomo lahko sledili bistvu vsega gibanja, bistvu vsega človeškega delovanja in nehanja. Morda je to nekoliko pretirano, toda — nič ni na svetu novega, nič ni takega, česar bi človek prej ali slej ne mogel odkriti, zlasti če hiti svojim ciljem s tako naglico nasproti, s kakršno hiti dandanašnja tehnika.

Fotografija je ena izmed panog tehnike, ki kažejo največji razvoj. Kje smo bili še pred petdesetimi, pred tridesetimi leti, ko je moral človek nositi s seboj več kilogramov težke aparate in kasete, da je lahko napravil nekaj slik. In kakšne so bile te slike! Če je bilo vreme ugodno, so se posrečile, če ni bilo, je bil ves trud zaman. Dandanes pa lahko napravimo z neznatnim aparatom, ki ne tehta niti pol kilograma, v kratkem času sto ali še več slik. In kakšnih slik! Prej je bil fotograf odvisen od svetlobe, moral je računati s sekundami, da, celo z minutami, zdaj pa se nam zdi aparat, pri katerem je skrajna doba eksponiranja manjša kakor tristotinka sekunde, neuporaben in zastarel. Dandanes imamo fotografske kamere, s katerimi lahko fotografiramo v gledališču pri navadni odrski svetlobi, in ti aparati so tako poceni, da si jih lahko že skoraj vsakdo nabavi. Kaj pa šele aparati, ki jih uporabljajo za znanstveno fotografijo. Tu je doba eksponiranja še dosti krajša, in nedavno so napravili fotografsko kamero, kjer lahko fotografiramo s stotisočinko sekunde. Lahko si mislimo, kako precizno mora biti tak aparat sestavljen in kakšno močno osvetlitev potrebuje. S temi fotografijami so napravili že mnogo zanimivih odkritij. Doslej je bilo na primer neznano, kako prav za prav lete nekatere žuželke, o katerih so vedeli samo to, da morajo več tisočkrat v sekundi zamahniti s peruti. Z najnovejšim aparatom so to skrivnost odkrili.

Prav dobro služi tak aparat tudi pri fotografiranju ptičjega leta. Izkušnje tega leta služijo namreč prav odlično pri študijah za jadralno letalstvo, ki se je pri nas zadnja leta tako lepo razvilo. S temi fotografijami lahko odkrijejo slednji gib ptice v zraku. Na podoben način uporabljajo izsledke fotografije tudi v vojni tehniki. S temi fotografijami lahko natanko določijo učinkovitost raznih eksplozivnih snovi. In še druge služi ta fotografija.

Posrečilo se nam je dobiti tri slike, ki so bile posnete s takšnim aparatom. Na prvi vidite, kaj se zgodi, ko vržemo kozarec na tla. Tu vidimo vse polno drobcev, vidimo, kako se posamezni kosci razlete in odbijejo od tal. Na drugi sliki smo priče, kaj se zgodi, če udarimo s kladivom po žarnici. Oko ne vidi v tem primeru nič drugega kakor drobce, ki padejo na tla, tu pa opazimo prav natanko, kako se steklo najprej razpoči in kako drse posamezni kosci na tla, drugi pa odlete kvišku.

Zanimiva je tudi slika goloba, ki zleti z roke kvišku. Zdi se nam, kakor bi visel v zraku in kakor bi bilo slednje pero na njem trdo, negibno. Toda pozabiti ne smemo, da je ta slika posneta s stotisočinko sekunde in da je ptica prav v tem trenutku sredi poleta.

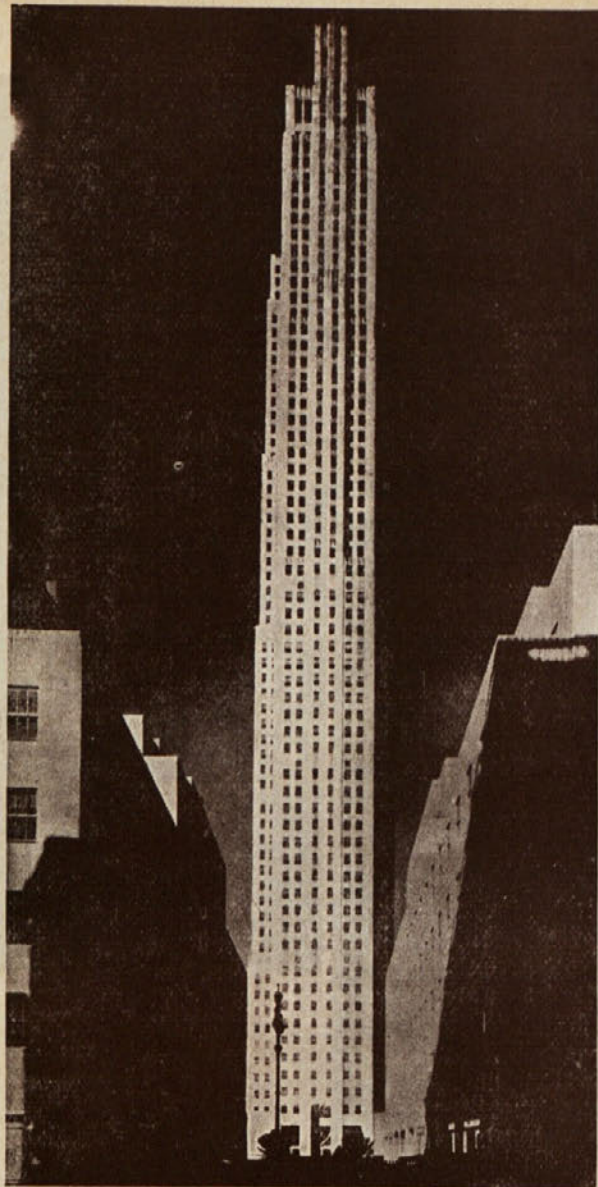
Še druge zanimive stvari je odkrila ta najnovejša fotografija. Fotografirali so nogometaša, ko brcne žogo. Zdelo bi se nam, da se oblika žoge pri tem ne bo izpremenila, pa je v resnici čisto drugače. Žoga se stisne skoraj na polovico in se šele potem odbije. Isto je tudi s trdimi krogli, ki jih uporabljajo pri golfu. Gotovo ste že pogosto videli sliko konja v galopu. Šele ta fotografija je odkrila, da se konj tudi v najhitrejšem diru nikoli ne odrine od tal z vsemi štirimi nogami hkratu.

Seveda bo postalo človeško znanje še popolnejše in ta način fotografiranja še dosti zanimivejši in za znanost koristnejši, kadar bodo lahko s stotisočinko sekunde predmete ali gibe tudi filmali, tako da bomo videli celo serijo zaporednih gibov. Pravijo, da se bo to prav kmalu zgodilo, saj imajo v Ameriki že filmske aparate nenavadne občutljivosti, ki jim zadostuje osvetlitev z desetstotisočinko sekunde in ki lahko napravijo v sekundi 4000 posnetkov.

Sijaj in beda

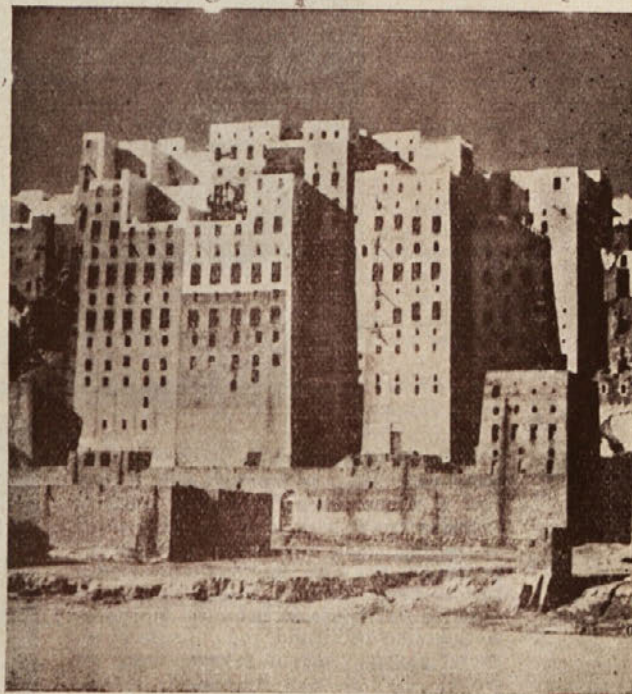
J. Setnička:

ameriških nebotičnikov

Pogled na osrednje poslopje Rockefellerjeve Radio City v New Yorku. Na tej sliki se lepo vidi, do kakšne višine so se v petdesetih letih pognali ameriški nebotičniki.

Nedavno odkrita mesta v južni Arabiji so pokazala, da nima proenstva v zidavi nebotičnikov Amerika, ampak Arabija, kakor kaže slika s skupino visokih hiš v mestu Sibamu. Te hiše, ki so stisnjene druga k drugi zaradi napadi nomadskih Beduinov, čudovito spominjajo na nebotičnike po ameriških mestih.

Ko je okoli leta 1885, ameriški arhitekt John Wellhorn Root postavil Monadnock Block v Chicagu, za tisti čas nenavadno visoko poslopje s 17 nadstropji, bržkone ni slutil, da je začel novo dobo ameriškega stavbarstva, dobo nebotičnikov. Ta zgradba, ki je bila tehničen dogodek, pa ni dolgo ohranila višinskega prvenstva. Nekoliko kasneje je bil zgrajen v New Yorku nebotičnik World, ki je dosegel že višino 115 m. S tem se začenja v Ameriki doba visokih stavb, ki so se povzpele polagoma v vrtočlavo višino, kakršne v Evropi nismo dosegli, zakaj zidava mest se je razvijala pri nas ob popolnoma drugačnih pogojih kakor v novem svetu.

Prvi nebotičnik v Chicagu se je dvignil največ zato, ker že tedaj v srednjem trgovskem okraju, ki so ga omejevali Michigansko jezero, Chicago River in kolodvor, ni bilo dovolj prostora za zidavo pisarniških lokalov. Na to četrt osredotočeno trgovsko življenje je sililo, da se potrebni prostori zidajo v navpični smeri. Iz istih vzrokov so nastajali nebotičniki tudi po drugih ameriških mestih, v New Yorku, San Franciscu itd., dokler niso postali vzor ameriških pisarniških in trgovskih poslopij in hkrati simbol tehnične in trgovske sposobnosti.

Zaradi pomanjkanja stavbišč se je razvila mrzlična špekulacija z zemljišči, ki so zato dosegla vrtočlavo cene. Razmerje med ceno stavbišča in hiše same vidimo najbolje iz ameriškega stavbnega indeksa, po katerem odpadata od skupnih stavbnih stroškov dve tretjini na parcelo, ko stane zidava orjaškega nebotičnika samo eno tretjino vseh stroškov. Čisti dohodek stavbe mora seveda biti v pravilnem sorazmerju s ceno stavbišča. Ker so pa zaradi vedno večje potrebe rasle cene zemljišč kar naprej, se je samo po sebi moralo večati tudi število nadstropij. Nekateri nebotičniki, ki so stali milijone dolarjev, so postali že po petih letih nerentabilni samo zato, ker je medtem cena sveta tako poskočila. Zato so jih podrli in na njih mestu postavili nove z veliko več nadstropji, ki so bili rentabilni tudi glede na novo ceno stavbišča.

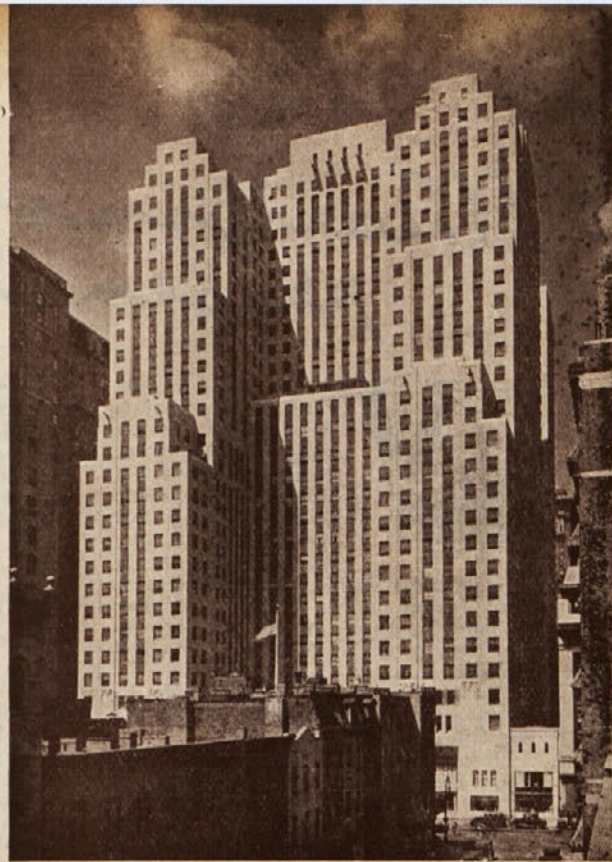
Pri tako visokih zgradbah so se pa kaj kmalu pokazale prevozne težave in razni zdravstveni nedostatk, zato so oblastva izdala odredbe, ki so glede na širino ulic, velikost stavbišča in na okolico natanko določevale, kako visoke hiše se smejo kje postaviti. V Ameriki pa nimajo samo zakonov, ampak tudi višjo silo, ki sme te zakone obiti, zato se rast nebotičnikov v višino tudi s temi akrepi ni zavrla. Tako je nebotičnik Empir State na Peti aveniji v New Yorku dosegel že 102 nadstropji, toda tudi ta višinski rekord ni trajal dolgo. Ko je avtomobilski izdelovalec Chrysler zidal novo pisarniško poslopje, ga je vodila predvsem misel, da prekosi Empir State. To so dosegli inženirji s konicastim stolpom, ki veličastno končava to zgradbo. S tem je bil dosežen tudi reklamni namen, zakaj Chryslerjev nebotičnik, ki je visok 418 m, je najvišja stavba v Ameriki in na svetu sploh. Kakšna grozna višina je to, vidimo šele prav, če pomislimo, da meri Eifflov stolp v Parizu «samo» 300 m.

Ta slika predočuje spodnji del nebotičnika Graybar Building z značilnimi banalnimi ameriškimi okraski. Poprečnemu Američanu so te kiparske in bronaste dekoracije obćudovanja predne umetnine že samo zato, ker so bile drago plačane.

Nebotičnik Chanin v New Yorku, ki je bil postavljen leta 1928. Če ga primerjamo s prejšnjim, vidimo, kako zelo je zrasel v višino.

Graybar Building v New Yorku, zgrajen leta 1926., je po svoji skupinski zamisli nenavadno podoben visokim stavbam mesta Šibama. Na sliki se tudi jasno vidi neenakomerna okolica nebotačnika, v katerega senci žipotarijo nizke hišice.

Največjo korist so imele pri zidanju ameriških nebotačnikov zmerom banke in špekulanti s stavbišči, saj si lahko mislimo, da gre pri velikanskih višinah teh stavb za večmilijonske zneske. Kako orjaški so ti jekleni velikani, spoznamo najbolje, če čitamo na primer strokovni opis nebotačnika Empir State: Stavba zavzema površino 150×60 m in ima 102 nadstropji. Najvišjih 17 nadstropij tvori opazovalni stolp z vremensko postajo in z napravo za pristajanje Zeppelinov. Nebotačnik ima pet glavnih vhodov, mimo tega pa veže vstopne prostore nekoliko prehodov za pešce s stopnišči podzemskih železnic. Od 1. do 85. nadstropja so pisarniški prostori, v naslednjih nadstropjih so pa restavracija, klubska dvorana, prostori za oddih, veranda itd. Jekleno ogrodje stavbe so gradili pet mesecev in so v tem kratkem času porabili 58.000 ton jekla. Nekateri stebri nosijo na spodnjem delu tlak do 4.700.000 kg. V tej orjaški stavbi dela podnevi okoli 15.000 ljudi. To je prav za prav celo umetno mesto z dovršeno tehnično mašinerijo dvigal, prezračevalnih, ogrevalnih, hladilnih in svetlobnih naprav, saj mora biti ondi vse leto ponajveč samo umetna svetloba. Kaj bi bilo, ko bi izbruhnil ogenj ali ko bi nastala eksplozija ali potres? Ali bi po požarnih ali zasilnih stopnicah lahko ušla vsa ta množica ljudi, ki je ne more sproti požirati niti ulica, kadar se konča delovni dan?

V dobi gospodarske stiske je veliko ameriških nebotačnikov izgubilo svoj sijaj in med njih ponosne stene se je vselila revščina. Cela vrsta najemnikov se je morala izseliti, tisti, ki so ostali, pa niso mogli kriti velikanskih izdatkov za vzdrževanje in za pogon dvigal. Take deficitne nebotačnike so zato rajši zaprli in so samo še s svojo ohromelo monumentalnostjo govorili o nekdanji gospodarski blaginji.

Ameriški nebotačniki so triumf tehnike, ki se je v novem svetu najbolj razmahnila. Arhitektonično so večinoma samo posnetki vseh mogočih slogov, ki so nalepljeni na osnovno ogrodje. Toda tudi moderni nebotačniki so samo izraz poprečne ameriške civilizacije. Ulice bi morale biti najmanj desetkrat širše, da bi se lahko uveljavila arhitektura teh stanovanjskih stolpov. Lewis Mumford je označil ameriške nebotačnike s temile besedami: «To ni arhitektura za ljudi, ampak samo za letalce in anjele; njih prednosti so samo tehnične, ne pa človeške.» Temu nasproti je pa zapisal Th. E. Talmadge leta 1929, v Chicago Daily Newsu, da so nebotačniki darilo, ki ga je Amerika prinesla svetu. To je seveda nazor Američana, ki s ponosom gleda na te orjaške zgradbe trgovskih koristi, kjer bogatijo v solncu srečni posamezniki, da ostanejo milijoni v senci revščine.

Prvi ameriški nebotačnik Monadnock Block v Chicagu, za tedanje dobo nenavadno smelo delo.

Kar se tiče zidave mest, so ameriški nebotačniki nezdav pojav, ki je nastal iz koristoljubja špekulantov s stavbišči. Niso zidani po nobenem stavbnem načrtu, ki je osnova za pravilni razvoj vsakega mesta, ampak docela samovoljno, kar ne kvari samo slike mesta, temveč ovira tudi sicer normalni potek velikomestnega ustroja. Tudi nebotačnik je celica ali sestavni del mestnega načrta in se mora zato ravnati po njegovem redu in po splošnih potrebah. Brezglavost, s katero so bili zidani ameriški nebotačniki, prizadeva veliko neprimlik, ki jih oblastva ne morejo odpraviti in proti posledicam katerih so popolnoma brez moči. V New Yorku, Chicagu in v drugih velikih mestih so nebotačniki z neštivilnimi pisarnami in trgovinami pogosto vzrok popolne prometne dezorganizacije, ki vodi v deželi najnaprednejše civilizacije h grotesknim situacijam. Avtomobilski promet, ki je neprimerno večji, kakor ga morejo zmagovati ozke ceste, zatrpata dostikrat prometne žile tako, da zastane ves promet. V nekaterih ulicah nebotačnikov za krajšo pot ne kaže vzeti avtomobila, zakaj s prevozom in parkiranjem so take težave, da pride človek prej, če pride peš. To in še marsikaj je posledica teh nebotačnih darov, s katerimi je Amerika osrečila svet. Zato ni nič čudnega, če čitamo v knjigi G. Duhamela «Slike iz bodočega življenja», ki jo je napisal, ko se je vrnil iz Amerike, tale stavek: «Odrasel, normalno in zapadno vzgojen človek se počuti bolj doma med trogloditi v Matmati kakor pa v nekaterih ulicah Chicaga.»

Nebotačnik telefonske centrale v New Yorku, ki je po svoji arhitektonski zamisli prej podoben katedrali kakor pa tehnični zgradbi 20. stoletja.

Marijino presenečenje

H. Hupka:

Vsako jutro, ko je zlezel Peter iz svoje zakonske postelje, je vzel svojo harmonikasto denarnico izpod blazine. Potem je zaspalo v svoji dolgi spalni srajci do umivalnika. Tam zgoraj je stala neka sladka, neokusna stvarca. Velik rožnat pujsk. Iz gline. Na hrbtu je imel ta ljubi pujsk podolgovato odprtino, in tja je Peter vsak dan spustil srebrn novce.

Tedne, mesece, leta... Niti enega dne ni zamudil plačati svojemu pujsku njegov tribut.

Deset minut pred osmo je poljubil svojo ženo, včasih na čelo, včasih na usta, včasih pa na oboje in še na lica, na oči in na nos povrh, to je bilo odvisno od tega, ali je šel novce lažje ali težje iz harmonikaste denarnice v prasička.

Osem minut pred osmo je stopil skozi vežna vrata na cesto, in ko je bila ura osem, je že sedel za svojo mizo v pisarni.

Marijana je bila prav toliko mrtva, kolikor je bil njen soprog Casanova. Prav tako je ljubila življenje, kakor je bil njen Peter ravnodušen do njega.

Rada je imela dobro kolinsko vodo, puder, obleke, čeden nakit — toda vsak teden je dobivala natanko odmerjen znesek za gospodinjstvo, prav tako, kakor Petrov pujsk svojega kovača.

Vsakokrat, ko je stal Peter pri omari, je malo pomežiknila in si skušala misliti znesek, ki je moral biti v pujskovem trebuhu.

Kaj vse bi si lahko s tistim denarjem kupila!

Obleke, plašč in morda še kaj drugega in — Marijana je prejela vsak dan

svoj poljub, vsak teden denar za gospodinjstvo in vzdihovala.

Vzela je sladkega, rožnatega pujska z omare in vzdihovala. Tresla ga je od jeze, si mislila, da trese svojega moža, in tresla zato čedalje srditeje, dokler...

Dokler ni padel iz odprtine srebrn novce.

En sam, okrogel, srebrn novce.

Ležal je zdaj na tleh, sam in zapuščen. Morda si je mislil: kaj bo neki zdaj gospodova gospa z menoj napravila?

Marijana pa si je mislila: kaj naj počnem z enim samim novcem?

In slučaj je hotel, morda tudi ni bil zgolj slučaj, da je slučajno držala v roki dolgo iglo. Z iglo in s trepetajočimi prsti je izbežala novce za novcem, jih devala na kup, stekla potem z dvema v trafiko, in zamenjala in vrgla nikljasti drobci v pujska. Pujsk se ni zganil. Pujsk tega sploh niti opazil ni.

Popoldne je stopila k šivilji in si naročila novo obleko. Lepo obleko!

Drugo jutro je stopil Peter k pujsku, k svojemu velikemu, debelemu in rožnatemu pujsku, ga vzel z omare, ga potresel, se nič hudega sluteč veselil evenka in spustil kovača v odprtino. Potem ga je lepo postavil spet nazaj.

Marijana je tolklo srce še dolgo potem, ko si je globoko oddahnila. Dobila je svoje poljube, Peter je stopil na cesto, sedel v pisarni.

Marijana pa je lajšala pujska. Menjala je srebrnike z dinarji, dinarje s kronicami. Menjala je. Menjala je tudi svoje življenje. Lepšala si ga je s parfumom, s pudrom, s čevlji in z oblekami. In lepšala s tem samo sebe.

Peter ni opazil ničesar. Niti izpremembe na evenku, ki je prihajal iz de-

belega prasičkovega trebuha, niti izpremembe na zunanosti svoje žene.

Prišel pa je dan, ko je igla spravila na dan en sam srebrn novce še. Tistega, ki je danes padel skozi odprtino. Sicer so bile samo še uboge, ničvredne kro-nice v pujskovem trebuhu.

In prav tisti dan, ko je spoznala Marijana to žalostno odkritje, je odpotoval njen Peter v prestolnico; spremljal je svojega šefa, ki ni mogel pogrešati svojega zvestega, dolgoletnega pomočnika.

Peter je napolnil kovčeg, že je stal pri vratih — tedaj se je obrnil. Stopil je k omari, zgrabil prasička — Marijana je zaslišala svoje srce v ušesih — in spravljal svoj zaklad v kovčeg. Ni hotel spraviti svoje žene v izkušnjo!

Marijana je strahoma pričakovala moževega povratka. Če bo odprl pujska! Niti misliti si ni upala na to — in vendar ni mislila na nič drugega.

Medtem pa je hodil Peter po ulicah. Prvič je videl živo velemesto in — velemestne dame.

Z eno teh velemestnih dam se je nekoliko pogloblje seznanil. Seveda, morda ta dama ni bila tako velemestna.

Peter seveda, ne zamerite, neizkušen, je bil ves očaran in je povabil damo celo s seboj v hotel. Tudi pri njem v sobi je bila. Bilo je prav prijetno, in dama je odšla. Poljubil ji je roko in je odšla.

Drugi dan je opazil, prav za prav ni opazil, namreč prasička.

Svojega ljubega, rožnatega prasička.

Petra je gnalo v obup. To je bila kazen! Toda kaj poreče Marijani?

Zlezel je nazaj v posteljo, vzel glavo med roke in razmišljal...

Ko se je vrnil, je dosegla Marijanina nervoznost svoj višek. Nobene besede ni izpregovorila, še pogledati si ga ni upala... čakala je...

On pa je prekinil molk.

«Srček!» je začel (srček!).

Potem je počasi nadaljeval:

«Morda se boš čudila, da se vračam brez svojega rožnatega prasička, no — razbil sem ga in sem ti tole kupil!»

In Peter je izvlekel krasen kožuh iz kovčega in ga razgrnil pred Marijano.

«Velja, a prej še izpijeva steklenko falernca!»

«Na najino prijateljstvo, Francesco!»

«Naj živi hudič!»

«Naj živi smrt!»

Potem sta stala prijatelja v vogalu velike dvorane in gledala, kako so plesalci in plesalke hiteli mimo njiju, in iskala.

«Kaj, to so ti ženske lepote? Morda tistale dolgočasna plavolasa Nemka ali tale fantovska, staroverska Parižanka ali nemara celo tistale angleška hmeljevka? Bojim se, prijatelj Francesco, da se ti ni okus nekoliko pokvaril. Hudiča, ali ne razumeš, da koprnim po lepoti, da hlepim po vročih belih telesih lepih Benečank? Umazanih rjavih Arabk se človek nazadnje naveliča in nasiti. A tole je skoraj galerija spak... Moj Bog, krivico sem ti storil! Sveto nebo, kako lepa je tistale dama! Nebeška!»

«Ali je mogoče, da se Don Juan tako naglo razvname. Kdo je tista srečnica?»

«Tistale dama v temnovišnjem domu! Ali je ne vidiš? Ali si slep? Glej! Tamle!»

«Temnovišnjev domino?»

Jean Lamon:

Stara hudič

Vse mesto je bilo eno samo plesišče, v dežju cvetlic in pisanih koriandolov. Mlade, lepe ženske, mladi, divji moški v okrašenih gondolah, na prostranih, razsvetljenih trgih in v pravljicnih palačah.

Benetke so se upijale. Opile so se vina in glasbe, plesa in ljubezni, tisočih barvnih krasot, mask in kostumov.

Enkrat na leto se tisočletno pravljicno mesto zbudi iz sna in zaživi divje, plameteče dni in divje, plameteče noči. Enkrat na leto... na karneval.

A kmalu spet zaspi, spi skozi vsakdanje življenje in se zasanja v svojo ponosno preteklost... in sanja o prihodnjem karnevalu.

Na stopnicah stare cerkve Maria della Pianta sta trčili skupaj dve maski — smrt in hudič.

«Tujec, izpod nog!»

«Ali prav vidim? Ali si ti, Enrico Dandolo, ali tvoj duh?»

«Jaz sem, brate! Hudič v lastni osebi!»

«Misli sem, da si v Afriki!»

«Bil sem, prijatelj Francesco! Še večer sem kakor obseden divjal med upornimi berberskimi psi, davi pa sem odletel na majhnem enokrovniku iz Tripolisa. Opoldne sem pristal. Popoldne sem dobil na poveljstvu pustni dopust, zdaj pa plešem na maskeradi, a noč bom prebil z najlepšo žensko Benetk! Vidiš, Tentori, še zmerom sem stari divji Enrico!»

«Ali bi smel vedeti, katera je najlepša ženska Benetk?»

«Kako bi jo poznal! Zato sem tu, da jo poiščem! Tu ali drugje — a našel jo bom!»

«Pojd z menoj! Moja gondola čaka na Rjio della Pietà. Odpeljala se bova v palačo Grimani. Tam se bodo tvoje lačne oči do sitega najedle ženske lepote!»

«Da, to je najlepša, najkrasnejša ženska! Ali staviš, da si jo še nocoj osvojim?»

«Ne širokousti se! To stavo izgubiš!»

«Smešno, ali me tako slabo poznaš? Stavim sto tisoč lir, če hočeš.»

«Dobro, stavo sprejemem!»

«Stavo s hudičem, prijatelj?»

«Stavo s smrtjo, ne pozabi!»

«Velja! Jutri se dobiva v klubu!»

In potlej je obe maski razdružil val pustnega vrvenja. Izgubili sta se v hrupu.

Pijani od glasbe in plesa so se ljudje iskali, se našli in se naslajali nekaj bežnih uric razposajene noči.

In svetla nebeška noč je kipela in gorela kakor težko krvavo rdeče vino.

Toda drugo jutro je ležalo staro pravljico mesto spet v globokem snu, ni čulo hrušča vsakdanjosti in je le čisto na tihem sanjalo o ponosni preteklosti in prihodnjem karnevalu.

M. Care:

CARINSKI! ? PREGLED

Bruseljski brzec je zapustil postajo. Lily si je lepo uredila svojo prtljago. V kupéju je sama: to je prav, zakaj vožnja bo dolga.

Toda komaj je udobno sedla, so se odprla vrata, in starejši gospod je oprezno pogledal v kupé. Ker je Lily obetala prijetno družbo, je sklenil, da kar tam ostane.

«Dovolite?»

In postavil je dva velika kovčega v kupé. Lily se je nehote pogledala v zrcalce ter si popravila lase. Gospod je vzbujal najboljše mnenje, Lily ga je v duhu ocenjevala za boljšega uradnika, za enega tistih, ki znajo imponirati v vsaki starosti. Ne bo sama, škoda... toda navsezadnje ni napačen...

«Ali se daleč peljete, gospodična?»

Tako se začneta pogovori na vlaku. Lily se je nasmehnila: «V Pariz.»

«Izvrstno... Dovolite, gospodična, tu je moja vizitka. Ponchoir...»

Vsekako je vljuden, marsikateri mladič bi se moral pred njim sramovati.

«Danes je lep dan za potovanje; ali se vam ne zdi, gospodična?»

«Da, zelo lep.»

«Vroče je. Ampak vroče nama šele bo... veste, pri carinskem pregledu; tukaj, pravijo, so posebno strogi...»

Vlak je drevil po široki ravnini, vasi in trgi, njive in gozdiči so leteli mimo.

Gospod Ponchoir je znal zabavati. Bil je mož, ki je videl precej sveta; pripovedoval ji je o Angliji in prav tako je poznal Švedsko; zanimivo ji je risal življenje mornarjev v Marseillu, izkratka — poznal je vse, kar na tako dolgem potovanju radi poslušamo.

«Kaj da potujete v Pariz, gospodična?»

«Vračam se domov. Bila sem v Belgiji uslužbena... A zdaj je konec.»

In povedala mu je, kako je bila v pisarni za korespondentko, kako je dolge ure presedevala nad pisalnim strojem. Toda tovarna je propadla, kar v seda-

Gosta megla je ležala na starih počivajočih palačah. V brezkrainem obupnem ritmu je deževalo.

Bleda in neprespana sta se srečala prijatelja v klubu.

«Dobil sem stavo, Francesco!»

«Lažeš, bahač, lažeš!»

«Bila je najslajša noč mojega življenja, najlepša ženska... Poljubljal sem ji dolge, črne lase, njene vroče ustne, njene prelepe oči... in potem tisto majhno znamenje na tilniku...»

«Molči, hudič, molči! Tu imaš denar, in tu... in tu!»

Bankovci so padli na tla, in udarec, še eden, je zadel pobledeli, odreveneli obraz.

Drugo jutro sta si stala sovražnika nasproti, blede in neprespana.

Sovraštvo je gorelo iz otrplih obrazov, kričalo iz lesketajočih se oči, zvenelo iz žvenketa bodal.

Hudičevo sovraštvo! Smrtno sovraštvo!

njih časih ni nič posebnega. Misli, da dobi doma v Franciji službo.

«Upam, gospodična, da... Če dovolite, si zapišem vaš naslov, imam precej znancev, včasih se kaj primeri.»

Ah, Lily je neizmerno srečna. «Tako ste dobri!»

Čas naglo beži, brzec se bliža meji.

«Tako, kmalu pridejo cariniki...» se smehlja gospod Ponchoir.

«Rekli ste, da so strogi...?»

«Slišal sem. Posebno čipke baje iščejo. Zadnje čase so se obilo prevažale; globa je visoka.»

Lily je prebledela. «Res? Moj Bog, jaz... veste, jaz jih imam...»

Gospod Ponchoir je namrščil obrvi: «Hm, to je seveda riskantno.»

«Tako so lepe, prave belgijske, dala sem zanje mnogo denarja. Če mi jih vzamejo!»

«To bi še ne bilo nič. Ampak da bi vam le ne naložili globe! Pa jih imate vsaj dobro skrite?»

«Mislim, da. Poglejte, v temle kovčegu imam zvite prav na dnu. In nekaj jih imam še okrog života.»

«Tako, no upajmo, da ne bo nič hudega.»

Vlak je drevil v enoličnem ritmu. Gospod Ponchoir je vzel časopis iz žepa in ponudil del gospodični. Ne, ne bo brala, je preveč razburjena. Moj Bog, globa... saj bi morala dati vse svoje skromne prihranke!

Bližalo se je poldne. Sprevodnik je vstopil: «Prosim, pripravite se! Obmejna postaja!»

Še malo, in vlak se je ustavil. V vagon so stopili cariniki.

Ko so se odprla vrata kupéja, je gospod Ponchoir vstal.

«Gospodje, moja dolžnost je, da vas opozorim... in že je na pol šepetal, kažoč na Lily. Cariniki so se sklonili.

«Tale veliki kovčeg, gospodična. Na dnu pravite?»

Lily je zakričala. Moj Bog, ta človek jo je ovadil!

«Aha, tukaj...» In carinik je izvlekel lev kos čipk. Lily je zajokala.

«Še osebn pregled», je opomnil gospod Ponchoir.

«Dobro ste poučeni, gospod. Gospodična, najdete z nami...»

Morali so jo podpirati. Tresla se je po vsem telesu.

In ostrini bodal sta se križali in udarjali kakor glavi borečih se strupenih kač, hlepečih po krvi.

Divje kakor hudič se je boril Enrico Dandolo. Zavedal se je zmage! Kakor maščujoča smrt je bil Francesco Tentori.

Orožji sta rožljali, rožljali, rožljali in peli večno pesem o sovraštvu in ljubosumnosti, o boju mož za žensko.

In potem mogočen izpad. Srebrno jeklo se je zalesketalo v zraku zamahnilo, zvonko udarilo na trdo železo in se preklalo...

Enrico je zamahnil z rokami... omahnil je... padel...

In nad umirajočim se je sklonil z očmi, spačenimi od sovraštva — zmagovalec. Njegov obraz je bil mrk in grozoten kakor maska smrti:

«Prekleti hudič! Umri, zakaj tvoja ljubica je bila... moja žena!»

Gospod Ponchoir se je prijazno smehljal: «Gospodje, pregledajte še pri meni!» in odprl je svoja dva kovčega. Videti je bilo, da sta polna skrbno zložene obleke. Cariniki so samo salutirali: «Hvala.»

«Ali bo gospodična opravila pred odhodom vlaka?»

«Seveda, gospod. Prosil bi za vaš naslov, imate pravico do nagrade.»

Gospod Ponchoir je zamahnil z roko: «Veselilo me bo, če jo uporabite na moje zdravje.»

Cariniki so se priklonili.

«Z Bogom, gospodje, vesel sem, da sem vam mogel ustreči.»

Gospod Ponchoir je smehljal se sedel in čakal na Lily. Bilo je sedem minut pred odhodom vlaka. Nazadnje jo je le dočakal; Lily je vstopila blede in obžokana.

«Kako ste mogli...» je zaihtela in se zgrudila na sedež.

Gospod Ponchoir je zmignil z rameni. In potem je bilo tiho, zdaj pa zdaj je Lily zaihtela, gospod Ponchoir pa je pokašljeval. Nazadnje se je vlak premaknil. Brž ko je izginila postaja, je gospod Ponchoir nežno prijel Lily za roko: «Gospodična, dovolite...»

«Pustite me!»

«Dobro, gospodična. Samo nekaj časa, prosim, bodite mirni, moram vam nekaj pojasniti.»

In gospod Ponchoir ji je podal ček na pet tisoč frankov.

«Plačali ste tisoč frankov globe, tu je majhna odškodnina. In zdaj dovolite dalje...» Gospod Ponchoir je odprl svoj kovčeg in vzel iz njega skrbno zložen suknjič.

«Poglejte, gospodična.»

Lily je ostrmela. Kovčeg je bil poln prekrasnih čipk.

«Odškodujem vas še za drugo izgubo.» In gospod Ponchoir ji je podal velik kos čipk. «Zdaj vam je menda vse jasno. V Bruslju sem prehodil ves vlak in iskal primerno osebo. Vi ste se mi zdeli najpripravnější. Moral sem igrati ovaduha. V družbi tako lepe dame posebno neprijetno...» To je bil že spet stari gospod Ponchoir, galanten, ljubezniv. «In za službo, gospodična, se bom potrudil; pričakujte čimprej ugodno poročilo.»

Vlak je drevil, onadva pa sta se v kupéju tako dobro zabavala kakor prej.

S filmsko kamero

Pogosto divja kolera po kitajskih pokrajinah. Kantonska vlada jo zatira s cepljenjem prebivalcev.

Jetnišnice vsega sveta so si podobne kakor jajce jajcu. Ta prizor, ki nam kaže izprehod kitajskih jetnikov po dvorišču, bi bil prav tako lahko posnet kje v Evropi ali Ameriki.

Stopnišče na Jangtsekiangu je v marsičem podobno stopniščem v Benaresu ob sveti reki Gangesu. Samo siromaštvo je tu še dosti večje.

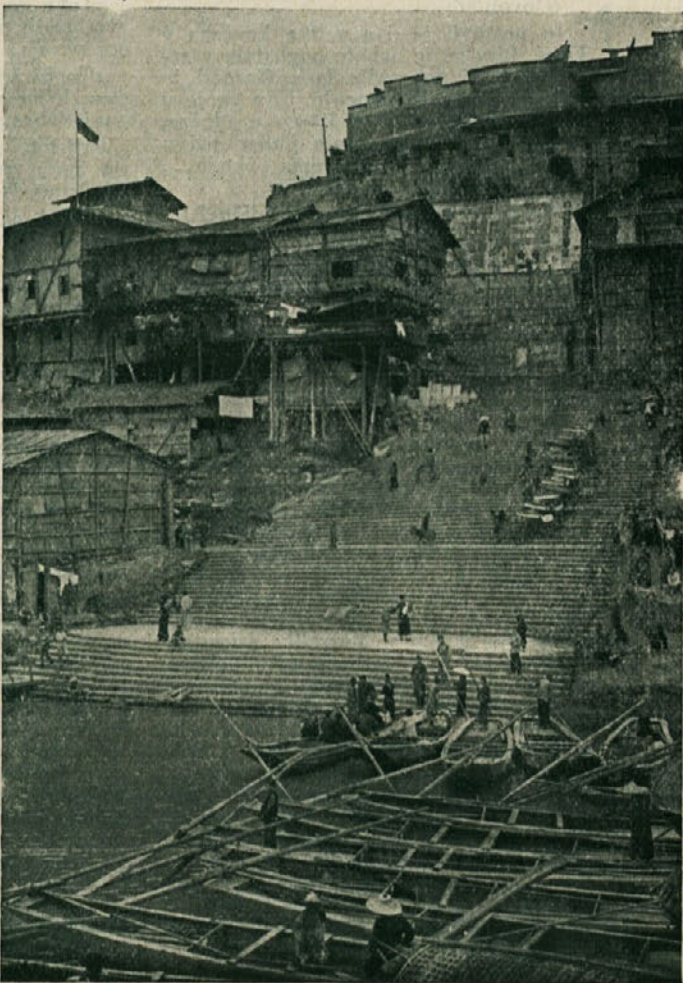
Takšno je vojaštvo osrednje vlade Zgoraj so topničarji pri nedavnem upor, spodaj pa konjeniška straža na mongolski meji.

Kitajska nam je bila doslej prav za prav iz filma neznana. Vse, kar smo o njej videli, je bilo nekaj površnih žurnalov, ki bi bili prav tako lahko zrasli v Hollywoodu ali kakšnem drugem filmskem središču kakor na Kitajskem. Res smo videli dosti eksotike. Gledali smo napade roparjev na šanghajski ekspres, morske razbojnike po kitajskih morjih, toda pravo središče Kitajske nam je bilo prav tako tuje kakor severni tečaj ali pa še bolj. Zdaj pa prihajajo prve slike neke švicarske filmske odprave, ki potuje po Kitajski in lovi na filmski trak vse posebnosti te za nas tako skrivnostne države.

Nekdaj mogočno «cesarstvo sredine» je dandanes poleg Španije središče pozornosti vsega sveta. Velešile kupčujejo z njim in si ga skušajo razdeliti. Menda ni nikjer toliko volunov vseh velesil kakor prav na Kitajskem. Najboljši reporterji sveta so že potovali po Kitajski in jo opisovali, toda tega, kakor dober film, seveda nihče ne more dati.

Švicarska filmska odprava je stopila na kopno v Kantonu, glavnem mestu južne Kitajske, ki je tudi zibelka nove Kitajske. Tu je zajelo najgloblje korenine gibanje dr. Sunjatsena, tu je vzrasel Kuomintan, tu se je začela severna ekspedicija generala Čankajška, ki je novo Kitajsko prav za prav šele ustanovila. Kamera Švicarjev je tu ujela ljudske shode, pri katerih propagirajo kitajski dijaki gesla revolucije. Pred desetimi leti je dalo kantonsko vseučilišče cele polke junakov, dandanes pa daje mučenike, pripravljene za vse žrtve. V Šanghaju so se Švicarji šele prav izkrcali, toda že njih prvi posnetki v tem mestu odkrivajo eno najbolj bolečih ran Kitajske — skrivnost opija. Udeležili so se ene izmed racij na opijske pivnice, ki se vrste dan za dnem.

Kitajska se je opija zmerom branila, pa se ga ni mogla ubraniti. Že pred sto leti so se kitajski uradniki upirali uvozu angleškega opija. «Povsod» so pisali pekinški vladi, «pada trgovina in srebro je čedalje dražje. Srebra je malo, ker zapušča denar deželo, ki

po Kitajskem

je izsesana od opija. Trgovina z opijem je delo Britov. Ta narod, ki doma nima dovolj tal, si hoče pridobiti tuje zemlje s tem, da jih zastruplja z opijem. Zdaj so prišli k nam in prinesli s seboj zlo, ki suši naše kosti, črva, ki nam žre srce. Kar stoji cesarstvo sredine, nam še nihče ni napravil takšne škode. To je hujše kakor napad divjih zveri. Hočemo, da se uvažanje opija smatra po zakonu za zločin in da se kaznuje s smrtjo.»

Kakor vemo, je bil ves odpor zaman. Dandanes se odlikujejo v uvažanju opija zlasti Japonci. Posebno v tistih obmejnih mestih, kjer imajo četrti za tujce, vidimo opijske brloge po vseh ulicah. Vse zatiranje ne pomaga dosti.

V Sanghaju si je priskrbela švicarska ekspedicija od nankinške vlade vse listine, ki so bile potrebne, da je smela potovati v notranjost države. To seveda ni bilo prav lahko delo in je terjalo precej dela in težav. Ko je bilo to naposled opravljeno, se je napotila v pravo Kitajsko, ki je bila Evropecem doslej skoraj zaprta.

Ali se ji bo delo, ki se ga je lotila, posrečilo? Doslej je odprava prišla v pokrajino Sečuan. To pokrajino boste našli na zemljevidu, če boste zasledovali tok reke Jangtsekianga približno do srede dolžine. Ta reka je namreč najudobnejša pot po sredi Kitajske in tudi veže Sanghaj in Indijo. Tu imajo sloveči splavarji z Volge svoje brate, ki morajo še z večjimi napori opravljati svoje težavno delo kakor oni. Počasi vlečejo svoje

Mongolski nomadi se shajajo pogosto s svojimi taborišči sredi step, da se tam pomenijo o svojih skupnih koristih in potrebah.

Po velikih mestih so dijaki in diakinje najonetejši voditelji ljudskega gibanja.

Racija po opijskih pionirih v šanghajski francoski četrti.

Splavarji na Jangtsekiangu so še dosti bednejši kakor na Volgi. Njih pesem zveni na rasknem produ še dosti trpkeje kakor znameniti »Ej uhnem...«

breme po ogromnih dolinah, zraven pa pojejo otožne pesmi. V tej pokrajini, ki je večja od Nemčije, je vsaka ped zemlje obdelana in njive segajo ponekod do višine 2000 metrov nad morsk gladino. Ceste se ogibljejo polj in so ponekod izpeljane po vrhovih gora. Kjer pa se morajo spustiti v dolino, se zožijo na šestdeset centimetrov, da morajo stopati otovorjeni mežgi drug za drugim.

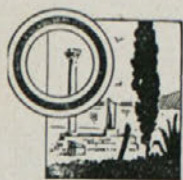
Ob mejah polj pokopavajo posamezne družine svoje pokojnike. Tam morajo duhovi prednikov varovati imetje svojih potomcev. Tam razpadejo njih trupla, da še po smrti koristijo zemlji, ki so jo v življenju obdelovali.

Voditelji švicarske filmske odprave pišejo, da jih najbrže še dolgo ne bo domov. Vse kaže, da bodo s Kitajskega prinesli toliko novega, zanimivega gradiva, kakor še nobena ekspedicija pred njimi.

—ar.

ZAKON

On sedi v jedilnici, za mizo, njej nasproti. Njen glas moti tišino in se odbija od njega. Pa razmišlja: «Videl sem Benetke, Nico, Monte Carlo, San Remo. Tri tedne sem užival svet, spoznaval sem nove ljudi, tudi prijateljice sem imel. Tu pa? Še vedno vse tako, kakor je bilo. Srebrni Amor stoji še vedno malo postrani, na pepelniku že spet ni vžigalic, tudi vrata še vedno škripajo in se ne zapirajo. Obupno!»

In tamle — čajna mizica. Tam je sedel deset let, dan za dnem, točno ob četrt na devet. In deset let že vsak dan isto vprašanje: «Citrono ali konjak?» In deset let že vsak dan isti odgovor: «Citrono prosim.» Enkrat samkrat je hotel konjak, to je bilo tisto, kar je žalostno.

M. Erdödy:

KOŽUH

Dama (telefonira svojemu krznarju): «Čeprav je to priložnostni kup, je vendar dvanaest sto frankov preveč. Kajne, da lahko daste kožuh tudi za tisoč frankov? — Kako, prosim? Da naj kupim tisti drugi kožuh za štiri sto frankov? V štirih mesečnih obrokih? Takoj, prosim. Pravkar prihaja moj mož domov. Moram najprej govoriti o tem z njim.»

Mož (stopi v sobo): «Za kaj gre?»

Žena: «Krnar je pri telefonu. Pravi, da bi dal kožuh tudi na štiri obroke po sto frankov.»

Edvin Anthony:

POLICIJSKI VOZ ŠT. 27

Stražnik Willet je ustavil motor svojega voza in zavrl v senci velikega evkaliptovega drevesa. To je bilo sredi poletja in zrak nad cesto je kar žarel. Willet si je prižgal cigareto in premišljal, kje se neki mudi ta čas Ralphson, njegov tovariš, s katerim se je že dve leti vozil v tem avtu.

Morda Ralphson prav zdaj predava v kakem razredu vojaške šole o policiji in amerikanstvu. Willet se je prezirljivo odkašljal. Lepa sorta amerikanstva, ki se mora z njim ukvarjati policija! Saj so vendar v devetih primerih izmed desetih tujci ali priseljenci, ki krenejo iz mej zakona. Vselej, kadar se primeri policiji kaj posebnega, lahko stavite, da tiči za tem tujec.

Radio v stražnem vozu je uspavalno enolično javljal in poročal. Zdajci je v nemarni glas poročevalčev oživel in ostro poudarjal:

«Pozor — pozor... vsak voz... važno poročilo... geslo 77... vsak voz... geslo 77...»

«Prosim te, povej odkrito: ali imam pravico do tega vprašanja ali ne?»

Njeno vprašanje je zvenelo kakor izsiljevalno zasliševanje srednjeveškega preiskovalnega sodnika. Ker je enkrat samkrat zahteval konjak! — Molk.

«Ne vem, kaj sploh hočeš od mene, saj sem ti vendar pisal!»

«Da, šest strani dolgo pismo, ki bi ga najbrže še sam ne razumel, ko bi ga zdaj še enkrat prečital. Razloge hočem vedeti, razumeš?»

«Ali ne čutiš, kako nepopisno mučen in neokusen je ta razgovor?»

«Saj ne zahtevam, da se vrneš k meni. Toda rada bi vedela, zakaj me hočeš zavreči, zavreči kakor obrabljeno rokavico.»

«Preostro se izražaš. Šel sem od tebe, ker — ker pač ob tvoji strani ne morem najti tiste sreče, do katere imam kot človek po svojem prepričanju pravico.»

«Ali je to vse? Kako si vendar vse to zamišljaš? V urejeni državi živimo, ki pozna zakone in predpise, po katerih naj se ravnamo. In če sam ne veš, kaj ti je storiti, te bom morala pač prisiliti, da boš izpolnjeval svoje dolžnosti.»

«Tako boš slabo opravila. Mar misliš, da me lahko s policijskim poveljem priženeš do zakonske postelje? Ali mor-

Mož: «Reci mu, da ne kradem denarja.»

Žena: «Sto frankov za kožuh ti je preveč? Mraz že pritiska.»

Mož: «Prav lahko nosiš še lanski plašč.»

Žena: «Prosim te, lanski plašč sem imela tudi že od predlanskega leta. V tem plašču se ne upam več s teboj na ulico.»

Mož: No, tu je kaj lahka pomoč: pozimi ti sploh ni treba hoditi z menoj. Lahko počakam do pomladi.»

Žena (začne jokati): «Krnar čaka pri telefonu, sram me je v dno duše.»

Mož: «Telefoniraj mu, da bova letošnjo zimo preživela v Kairu, in tam ni treba kožuhov.»

Žena (zelo razburjena): «Torej dobim denar za kožuh ali ne?»

Mož (odločno): «Ne!»

Žena (vsa obupana): «Tega ne prenesem več! S takim človekom ne morem živeti. Odpeljem se k materi.»

da, da mi lahko zapor vdihne spet vse, že davno ugasle občutke?»

Ona čuti: tako res ne dosežem nič. Treba bo poizkusiti na drug način.

«Torej me ne maraš več?»

Glas se ji je tresel in izzvenel kakor mehek molov akord.

Vrgla se je na otomano in glasno zaihtela. On jo je hotel potolažiti in je sedel k nji pa ji položil roko na ramo. Tedaj se je naslonila na njegove prsi.

«Kajne, reci, da ostaneš, da ne pojdeš nikdar več od mene, nikdar več...?»

Zunaj je vabilo življenje, svoboda, hrup, izpremembe, doživetja.

«Koniec me bo, te spone me tišče, tako ne morem več dalje!»

To bi bil rad povedal, se ji iztrgal in ušel za vedno.

Toda tega ni mogel.

In podzvestno je ponavljal za njo njene besede:

«Nikdar več, nikdar več...»

Drugo jutro sta sedela pri zajtrku. Točno ob četrt na devet.

Ona je vprašala:

«Citrono ali konjak?»

«Citrono», je odvrnil on kratko.

Zdela se mu je, kakor da bi moral nekoga s pestmi pobiti na tla in ga teptati, teptati.

Mož: (sarkastično): «Ali ti smem morda pomagati pri pripravljanju prtljage?»

Žena: «Ne potrebujem tvoje pomoči. (Pade v naslanjač in besni.)

Mož (pogleda na uro): «Pol dveh je. Čez poldrugo uro gre tvoj vlak. Upam da pojdeš z brzovlakom?»

Žena: (z mučeniškim izrazom): «Na žalost ne morem.»

Mož: «Kdo te zadržuje?»

Žena: «Mar imam denar za vlak?»

Mož: «Če je to edini razlog! (Vzame denarnico iz žepa.) Ampak imam samo bankovec za tisoč frankov.»

Žena (seže prezirljivo po bankovcu).

Mož: Srečno pot! Lepo pozdravi mamu. Piši mi! (Naglo odide.)

Žena (hiti vsa srečna k telefonu): «Halo! Halo! Gospod Zajec? Prosim, pošljite mi takoj tisti kožuh! — Kako? Ah, ne, menda vendar ne mislite, da bom kupila tisti izbirek za štiri sto frankov, ki ste mi ga ponujali celo na obroke? — Pošljite mi bobrov kožuh s saldiranim računom; plačam takoj...»

Geslo 77 — to pomeni: napad na cesti. Rop. Willet je spustil motor. «... na cesti 44, štiri milje severno od Lankershima...»

Willet je voz obrnil, pridal plina in zdrevil... Komaj je imel pet milj za seboj, je radio spet javil:

«...transport denarja oropan... šofer in čuvaj umorjena... po ovadbi dva moža v temnem vozu... pozor pri srečanju... imejte orožje pripravljeno za strel... sta nevarna... nadaljnje poročilo pozneje...»

Po kratkem presledku se je spet oglašil radio:

«...pozor, pozor... vsak voz... Ukazih geslu 77... vozovi 91, 85 in 105 na križišču cesti 44 in 66... vozova 108 in 15 ustavite na cesti 51... pozor vsi stražniki... napravite barikade in zaprite ceste po danih ukazih... vse vozove zadržite in kontrolirajte... Pozor... pozor... voz 27... takoj odpeljite na cesto 6 proti severu. Potrebna največja pazljivost...»

Voz 27 — to je bil Willettov voz. Kakor bi trenil, je zdrevil proti severu. V tempu sedemdesetih kilometrov je drevil skozi Bloomington. Dve milj dalje je začel voz na ovinku pri Grants Hillu počasneje voziti. Prevozil je prvi ovinek in hipoma ostro zavrl. Voz se je ustavil. Na cesti je ležal prevrnjen avto, ki se je bil zadel v milnik. Majhen mladenič je skušal spraviti ranjeno ženo izpod razbitega voza.

Bila je hudo ranjena. Uniforma, ki jo je imel mladenič na sebi, je bila uniforma vojaške šole. Raztrgana je bila in mladeničev obraz je bil okrvavljen in umazan.

«Kaj se je pa zgodilo, fant?» je vprašal Willett in jel odpirati svojo škatlo z obvezami.

Mladenič je težko požiral. — «Ne vem — mama je zelo hitro vozila... hipoma nas je odneslo... ali je hudo ranjena?»

«Precej hudo, prijatelj», je stihno odgovoril Willett. «Nemudoma jo moramo odpeljati k zdravniku. Pomagaj mi jo spraviti v moj voz!»

Odnese sta ženo v avto. Willett je videl, da ne more pustiti ranjene žene, dasi je zasledoval zločince... Ukaz ali ne... ne more je vendar pustiti, da bi izkrvela... Stopil je v vozi! «Grejmo!»

Mladenič je hotel stopiti v voz, a naglo je skočil k razbitemu avtu. Pograbil je precej velik kovčeg in ga vlekel za seboj. Z obema rokama ga je vlekel — moral je biti težak... Willett je stopil iz voza ter mu pomagal. Mladenič je komaj dihal.

Zdrevili so proti Lankershimu; žena je nezavestna ležala med njima. Willett je od strani opazoval mladeniča, kako je skrbel za ženo, da bi dobro ležala.

Zdajci se je oglasil spet radio in mladenič se je zdrznil, tako se je prestrašil.

«To je samo naš radio», ga je pomiril Willett. «Iščemo razbojnike, ki so napadli denarni transport.»

Mladenič se je prisiljeno zasmel. «Ampak to sem se ustrašil...»

Za ostrim ovinkom so zagledali kakih pet sto korakov pred seboj dva velika voza. Willett je zavrl in težko ustavil voz — in že sta stala pred njim dva moža z revolverjem v roki. Mladenič je zastokal. Willett je zakričal: «Imam hudo ranjeno ženo v vozu. Moram takoj k zdravniku.»

Moža sta pobesila orožje in eden izmed njiju je pokimal: «O. K — kolega.»

Eden izmed velikih vozov se je odmaknil, in mož je še zaklical za Willetom: «Pričakujemo vsak hip razbojnike... morajo biti na tej cesti...»

Willett je pridal plina in mladenič je rekel: «No — mister — ampak ta dva sta bila, kakor da mislita resno.»

«In zares, mladenič, če bi prišlo do tega. Razbojniki, ki jih iščemo, se lahko zahvalijo sreči, če ne bodo raztrgani na kose...»

Mladenič je strmel: «Vaši možje se nič ne boje... Morda postanem tudi jaz policist, kadar odrasem.»

Willett se je nasmehnil: «Ti si v Melwinovi vojaški šoli, kajne?» Mladenič je pokimal. Naravnal je glavo ženi, ki je ležala na njegovi rami. «To smo imeli srečo, mister, da ste mami pomagali. Jaz bi ne bil vedel kaj početi.»

«To se vendar samo po sebi razume», je odklanjal zahvalo policist. «Sicer pa, kako je to, da nisi danes v šoli?»

Mladenič je nekaj časa omahoval, potem je pa odgovoril: «Zdaj imam počitnice. Mama se je ravno pripeljala pome...»

V Lankershimu je Willett ustavil voz pred veliko hišo iz rdeče opeke. «Tako, mladenič moj — tu smo», je dejal in dal znamenje s hupo. Izstopil je ter stopil za voz — ravno še o pravem času, da je mogel zadržati mladeniča, ki se je hotel izmuzniti za vozom. Dva stražnika sta stopila iz hiše — bila je jetnišnica v Lankershimu.

Mladenič se je obupno skušal iztrgati iz železnega stražničkovega objema. Toda Willett ga je trdno držal z eno roko, z drugo pa mu je vzel iz žepa revolver.

«Jones», je rekel enemu izmed policistov, «pazi na tegale cestnega razbojnika in roparskega morilca. Jaz odpeljem medtem njegovo dekle v bolnico...»

Jones je stal z odprtimi usti.

«Tale otrok?» je vprašal osupel.

«Lep otrok, pri vseh rogatih hudičih!» je dejal Willett. «Ta je starejši od tebe. To je pritlikavec — liliputan!»

Pritlikavec se ni več skušal izmuzniti in se je zasmel: «Dobro — stražnik — ujeli ste me. Toda kako ste vedeli, da...»

«To ni nič čudnega. Mladeniči iz vojaške šole ne rečejo nikoli «mister», temveč «sire», če s kom govorijo. Potem ne veste, kako je treba pravilno zadaviti ženo, da bi vas ne izdala stražnikom. In ko ste rekli, da imajo v Melwinovi vojaški šoli počitnice, sem takoj vedel, da lažete. Moj kolega tam ravno danes predava. Škoda, da ni ostal rajši danes pri meni; zdaj bi lahko z menoj dobil pošteno nagrado... majhna ne bo, kajne? V temle kovčegu je precej...!»

Začudeno sem ga pogledal. Stvar je morda resnejša, kakor sem si mogel misliti.

«In zakaj naj bi bil vlak in mi vsi skupaj v nevarnosti?»

Častnik je zamahnil z rokami.

«O. P. se vozi z vami. Kdo je O. P.?

To je najbolj osovražen človek v vsem Siamu in v vsej Indiji.»

Govoril je precej glasno, tako da sta oba siamska sprevednika in nekaj kulije, ki so stali v bližini in so gotovo vsaj za silo razumeli angleščino, zaskrbljeni prisluhnili.

Takoj nato je zdrdral vlak iz lope.

Zaprti voz.

Vozovi bangkoškega ekspresa so najmodernejši pullmanni in se človek v njih udobno izprehaja od enega konca vlaka do drugega. Tako napravi vsak potnik nekajkrat med vožnjo in išče znanih obrazov, če se jih le malo nadeja. Ko je vlak zapustil Bangkok, smo najprej nekoliko spali. Na dobrih vzmeteh v vozovih se sijajno zadremle. Potem sem stopil v jedilni voz in nazadnje, ko smo zapustili postajo Pitsanulleke, sem se odpravil skozi vlak. Vagon z oboroženimi vojaki je bil četrti. Potem sta bila še dva pullmanna, tam pa je stal vojak s puško ob strani in zaklical v odsekani indijski angleščini:

«Prepovedano. Ne dalje! Sicer bom streljal.»

Prav. Služba je služba. Vrnil sem se. Naletel sem na sprevednika in ga vprašal, kaj to pomeni. Skrivnostno se je

Kurt Lehart:

NAPAD NA EKSPRES

Na Vzhodu ni nikoli popolnega miru. Mnogo je ljudi, mnogo ver in mnogo nazorov, zato so razprtije in homatije na dnevnem redu. Potnik mora biti vedno pripravljen na kak doživljaj in na vsakovrstne slučajnosti. Res pa je, da se večkrat tudi samo pretirava. Tako sem potoval na primer pred leti s singaporskimi ekspresom proti severu. Med potjo je pripovedoval uslužbenec spalnega voza, da so pred tednom dni tigri napadli vlak. Ko smo dospeli srečno do konca svoje vožnje, smo se pozanimali, koliko je na tem resnice. Kaj se je zgodilo? Lokomotiva je pograbila na nekem ovinku starega, na pol slepega tigra.

Svarilo.

Bilo je prejšnjega februarja. Ekspres je točno ob svojem času zapustil Bangkok. Tistih sedem sto kilometrov do Lampona prevozi v desetih urah. Vožnja ni niti lepa niti zanimiva. Znano je, da je Siam cesarstvo. In vendar srečujete povsod, pojdite kamorkoli, angleške uradnike in častnike. Angleži so se na Vzhodu povsod zasedrali tako trdno, da je postalo to že samo po sebi razum-

ljivo in se njihovemu oblastnemu vedenju nihče več ne čudi. To se pravi. Evropeci se ne čudijo več. Azijate pa vse skupaj vendarle nekoliko neprijetno gane.

Ko je stal vlak že pripravljen za odhod, je prišel na peron neki angleški major, ki sem ga že od prej precej dobro poznal. Spremlil je na vlak neko damo in je obstal potem poleg mene.

«Dobro bi bilo», je menil, «ako bi bili med vožnjo pazljivi.»

Vedel sem, da služi v Secret Serviceu angleškega podkralja v Indiji.

«Kaj prav za prav s tem mislite?» sem veselo vprašal.

Nasvet se mi je zdel malo čuden.

«Ali naj sedem k strojevodji in pazim nanj?»

Zdaj se je tudi on nasmehnil:

«Seveda ne, za to bodo že drugi poskrbeli. Toda stvar je le nekoliko resnejša. Imam zanesljive vesti. Toda vlaka ni mogoče ustaviti. Razumete? Razen tega je zastražen. V enem izmed vozov imate štirideset zanesljivih vojakov in dve strojnici.»

nasmehnil. Potem je nekaj zašepetal, kakor «visok gospod» — «zelo v skrbeh za njegovo zdravje» in še nekaj podobnih besed, Razumel sem. To je torej salonski voz, v katerem potuje «najbolj osovražena oseba v vsem Siamu in v vsej Indiji» — mister O. P. Kljub nevolji sem vendarle moral razumeti, zakaj se je mož tako zavaroval. Kajti brez oboroženega varstva je človek v teh krajih, posebno še če je na glasu kakor O. P., precej brez moči. Spominjam se besed nekega člana Secret-Servicea, ki je trdil, da pozna orientalec 450 načinov, kako je mogoče napraviti sovražnika neškodljivega. «In štiri sto načinov je neizgrešljivih in gotovo smrtnih.» Vendar le malo čudna reč zaradi tega «visokega gospoda». Sicer pa, kaj nam vse skupaj mar!

Nevarna vožnja.

Zgodaj popoldne je pričelo deževati. Prišli smo v Lampun. Potem je šlo dalje proti Kiang Kaiu. Zdaj postaja stvar vsekakor resna, če je le kaj resnice na tem, kar je povedal moj oficir. Pokrajina je gozdnata in proga seka na nekem mestu celo pragozd. Stali smo ob oknih in z mešanimi občutki gledali ven. Ekspres je zropotal čez dolg most. Tedaj so začeli vojaki na vsem lepem, brez vsakega povoda sipati ogenj iz svojega vagona. Bilo ni nič kaj prijetno, ker nismo opazili nikjer nobenega živega bitja. Drdranje koles in sopihanje lokomotive, regljanje strojnic in rezko pokanje pušk, vse to je delalo vse prej kot blagoglasen koncert. Streljanje je čez nekaj minut ponehalo. Pozneje smo vprašali, zakaj so streljali, pa so samo zmajevali z rameni in pokazali, da iz dolgega časa prav gotovo ne.

Uro pozneje so se iznova oglasili strelji. To pot od zunaj. Prihulili smo se in le včasih prav previdno pogledali

ven. Tu in tam so se pokazali beli oblaki dima. Na nesrečo je vlak vozil počasneje, ker so prav na tistem kraju popravljali tračnice. Vojaki so bili prav hitro vsak na svojem mestu in tudi mi sami smo bili pripravljeni, da priskočimo na pomoč. Sicer nam je bilo čisto vseeno, toda ko bi bili padli v roke kdove kakšnim upornikom, bi jim bili težko dopovedali svoje mnenje. Tudi zdaj je v petih minutah nevarnost minila. Na neki manjši postaji se je vlak ustavil, da se je lokomotiva založila z vodo. Izstopili smo in si ogledali vozove. Naš je dobil štiri strele, drugi pa vsi po več.

Kdo so bili razbojniki in kaj so nameravali, tega nismo mogli zvedeti. Splošno se je trdilo, da je veljal atentat «osovraženi osebi». Od daleč smo si lahko ogledali njegov voz. Dobil je več ko štirideset streliv. Okna so bila zastrta, nič živega ni bilo opaziti v njem.

Napad slonov.

Počasi se je zmračilo. Šele proti sedmi bi bili morali prispeti do naslednje postaje. Razume se, da je vladal splošen nemir in precejšen strah. Vlak je zavozil v majhno sotesko, potem čez most in spet v pragozd. Tedaj smo trčili skukaj. Strojvodja je nenadoma zavrl. Kovčegi so popadali s polic, ljudje so pričeli vpiti, padli so posamezni strelji in kljub splošnemu hrupu smo razločno slišali trobeče tuljenje. Sloni. Nekaj časa smo imeli opraviti s svojo razmetano prtljago, potem smo se pa previdno splazili do oken. Bili smo sredi velike črede slonov, ki se je vsa splasena gnetla okrog vlaka, otepala okrog sebe z rilci in grozotno tulila.

Razumeli smo namen tega napada. Misel sama po sebi res ni bila slaba. Slone so v gozdu skriti ljudje nagnali proti progi, da so jo dosegli v trenutku, ko je po ovinku pri kilometrskem kam-

mu s številko 638 privozil vlak. Seveda, sloni so sloni. Čreda se je usula iz gozda, in namesto da bi se zapodila naravnost čez nizki nasip, je zdvijala ob njem. S tem je ušel vlak usodni nevarnosti in strojvodja je imel dovolj časa, da je ustavil vlak. Nekaj pasov skozi strojnice je pognalo slone spet nazaj proti gozdu, nekaj šip je bilo zdrobljenih, in nevarnost je minila.

Ob pol desetih smo zavozili v končno postajo. Oddahnili smo si, kakor od težke more, brž ko je posijala skozi okna vagonov prva kolodvorska obločnica.

Namesto da bi se hitro zgnetli proti izhodu, smo skoraj vsi ostali na peronu in čakali. Čakali smo moža, zaradi katerega smo morali doživeti to neprimliko. Hoteli smo videti to «najbolj osovraženo osebo». Vojaki so izstopili in odšli. Tudi sprevodniki so že stali v kolodvorski pisarni. Nazadnje smo povprašali nekega Angleža, ki je hodil po peronu, kje je tista «visoka osebnost». Začuden nas je pogledal:

«Mislite O. P.? Tri ure je že tu.»

«Res?»

«Res. Pripeljal se je z avtomobilom. Ha-ha! V Bangkoku je vprico vseh stopil v svoj salonski voz in je na drugi strani spet izstopil. Saj ni neumen. Vedel je, da preži nanj vsak Azijec s stisnjenimi pestmi... Da, zdaj je že na varnem.»

Rekli smo to in ono.

Ni prijaznega.

Da, to je višek nesramnosti! Naj ima tale mister O. P. zaslug kakor sam Buddha, toda zaradi tega bi vendar ne bilo treba izpostavljati ekspresa in dve sto mirnih potnikov pogubi in smrtni nevarnosti.

Pač potovanje z ekspresom daljnega Vzhoda! Tam imajo celo belci čisto drugačne nazore, kakor smo jih vajeni v Evropi.

Poslednje pismo Emilu Adamiču

Tako mi je, ko gledam nezadržno naletavanje snežink, ko da počasi pada na polpreteklo generacijo plašč smrti. Naši veliki sodobniki hirajo, mro, in v svoje neznane daljine tavajoča mladina jih komaj še pozna. In vendar so zgradili gaz naši znanosti, umetnosti ali oplojali s čarom in močjo svoje osebnosti svojo dobo z bogatimi darovi plodnega dela.

Zopet je omahnil duševni orjak, najbolj naš glasnik naše glasbe in umetnik, ki je nosil v sebi vse nebo in vse peklo onih, ki jim je sojena pot, hoditi z ljudsko dušo pred ljudstvom.

Emil Adamič, slovenski skladatelj in profesor glasbe, je dne 6. decembra ob tri četrti na 6. jutraj v bolnici umrl, zadet od kapi.

Ta trenutek mi je do prijateljskih besed, dragi Emil, Tvoje delo naj omeni bodočnost!

Spoznal sem Te, ko si prišel iz ruskega ujetništva in Ti je «Ljubljanski Zvon» priredil v Narodnem domu časten sprejem. Toda že mnogo prej smo peli Tvojega «Vasovalca», za ono dobo drzno pesem z ozirom na tradicijo. V tej pesmi je bil utelešen ves Tvoj obraz: razgibana sila, smelo prekoračenje ozkih mej melodije, ostra karakterizacija, vulkan čustvenega življenja in tesna naslonitev na tekst, ki je v silni glasbeni eksploziji kar zatrepetal...

Ruske sence in potresi so odjeknili tudi iz Tvojega vojnega ujetništva. Pet prekrasnih solospetov za bas in zname-nita «Tatarska suita» me je prepričala, da si široko zajel vse, kar je zvenelo in utripalo na Tvojih burnih, a plodonosnih potih. Poosod si bil doma. Prisluhnil si svojstvenim popevкам Bele Krajine, Prekmurja in Medjimurja, nabiral si narodno blago po Črni gori in Dalmaciji, prekriziral si Srbijo, drugi dom si našel v Bolgariji, prepotoval skoro vso Evropo in kot občutljiva antena sprejemal zvoke zlasti slovanskih narodov in jih s svojo neizčrpno stvariteljsko silo samoniklo vzbudil v nešteti delih vseh glasbenih panog v umetnine, ki so vedno izdihavale cvetje naših polj in posebnosti naše zemlje.

Vedno pa si se povrnil k svojemu narodu in njegovim zvokom, pa čeprav Te je mnogokrat ta ali ona glasbena struja atonalnega časa, v katerem smo živeli v poslednjem desetletju, odražala od Tvoje poti. Bilo je, ko da se sramuješ svoje ljubezni. Toda čim bolj si jo tajil, tem bolj si jo priznaval. V «Igri na nebu» je z orkestralno, strastno razgibanostjo odmevala ta doba. Zopet in zopet pa so prevladovali akordi v «Molitvi», pobožna ubranost in mistika v «Violi» in čisti narodni melos «Mlad junak» ali «Kresovale tri devojke». Kot

skladatelj «Prošnje», zborov: «Hribi še beli so», «Pesem o beli hišici», «Zapuščena», «Kmečka pesem» ali «Še ena» nisi mogel zatajiti svojega bistva nikdar tako, da bi Ti verjeli. V ekspresionizmu ali v razumskih konstrukcijah nekaterih skladb si očitoval svoj talent, a večkrat nasilno zatajil svojo dušo, svojo pravo moč. Orkester je izvajal Tvoje slike iz mladosti, «Ljubljanske akvarele», zajel si vse registre tonov od prelepah mladinskih pesmic do težke žalostinke in maše, bil si doma v baladi («Popodni mož»), «Smrt carja Samuela», «Kralj Matjaž»), glasbeni groteski in solospetu — edino Tvoj sen: slovenska narodna opera, je ostal neizpolnjen. Primanjkovalo Ti je tekstov. Baval si se s Prešernovim «Krstom», pripravljaj Finžgarjevo zgodovinsko delo «Pod svobodnim soncem» — a vsi so bili nenapisani osnutki, ideje, ki so Te prav zdaj čakale, da jih ves zrel in še ves zraunan pokličeš v življenje. Tvoje ime in Tvoje delo pa bo odjeknilo od roda do roda, saj si mu izpel njegove najlepše melodije. Morda bo kdaj obledel spomin na vedno zanimivega, a strastnega kritika, morda bo Ujma dobila drugega podjogo in mladinski zbori novega dirigenta. Toda, Ti zlati fant, pa boš živel v srcu naroda in prijateljev kot eden največjih glasnikov naše duše, izražene v tonu. Ne bomo pozabili Tvoje sile, Tvojega občutljivega srca. Tvojega prijateljstva, Tvojega človeka, ki je bil vselej tak, kakršnega ga je ustvarila na-

rava, nepopačen v svojih vrlinah, celo v zmotah in slabostih.

Skupaj smo peli «Vesele pesmi», skupaj zlagali «Mimoz», pisali budnice — toda zdaj mi je v spominu le ena pesem, ki žaluje: «V svetli noči utrnula zvezda se je vrh neba ...»

Emil, Ti boš še dolgo svetil na naša mračna pota, nemirno srce se Ti je spokojilo, a kar je pelo, trpelo, ljubilo in vrelo v tem srcu — bo živelo! Zdravstvouj!

Ivo Peruzzi.

NENAVADNE ZBIRKE KNJIG

Zmeraj je zbiralec knjig tisti, ki da svoji knjižnici svoj posebni pečat. Razumljivo je, da bo zbiral častnik najrajši vojne romane in vojne strokovne knjige, odvetnik juridično literaturo, irgovce trgovske knjige.

Ko pa so brskali po knjižnici Rossinija, slovečega komponista «Seviljskega brivca» in «Viljema Tella», so zaman iskali knjige o glasbi. Niti kakšnih doletj neznanih partitur ni bilo v tej knjižnici. Pač pa so dobili v njej na stotine starih in novih kuharskih knjig, ki jih je slavnj komponist zbral v zadnjih letih svojega življenja. Komponiral tri leta ni nič, čeprav so ga prijatelji in oboževalci neprestano prosili. Poznal je le še eno strast — jed! Postal je najbolj znan sladkosec v Parizu in

za njegovo naklonjenost so se borili najboljši hoteli. Največje odlikovanje, ki ga je Rossini komu podelil, je bil kakšen nov kuharski recept. Ni več komponiral arij in najlepši dueti so ga pustili hladnega. Pač pa je časih porabil cele tedne, da si je izmislil kakšno novo jed.

Eno najbolj nenavadnih knjižnic je imel znani italijanski zdravnik norcev Lombroso. Bila je sicer samo del njegove splošne knjižnice, toda bila je tudi kot del celote res nekaj posebnega. Vsebovala je namreč same knjige in rokopise duševno bolnih, ki so pozneje končali v norišnici. Lombroso je bil predhodnik moderne psihiatrije in njegova dela so še dandanes zelo cenjena, čeprav so delno že zastarela. Njegova knjižnica torej ni nastala zaradi muha-

vosti zbiralca, ampak zaradi znanosti. Resno znanstveno delo je tudi ustanovilo «knjižnico samomorilcev» v Augsburgu. Tu je nabral s trudopolnim delom zaslužen raziskovalec obilo gradiva o samomorih in samomorilcih samo zato, da bi si pridobil dovolj znanja za pobijanje samomorov.

O neki nenavadni knjižnici pa se je zvedelo nedavno. Italijanskega filmskega ravnatelja Ria Casellija je pozval na dvoboj neki znan pisatelj, ker si je dovolil postaviti njegove knjige v svojo knjižnico. Človek bi mislil, da to za pisatelja ne more biti žaljivo. In res so navadno pisatelji srečni, če kupi kdo njih dela in jih spravi v svojo knjižnico. S knjižnico gospoda Casellija pa je malo drugače. Zbiral namreč sama dolgočasna dela. Z veliko potrpežljivostjo je zbral med dolgočasnimi knjigami najdaljša, najdaljša in jih z zbiralskim ponosom postavil na svoje police. Lahko si torej mislimo, kaj pomeni za mladega pisatelja in kakšni občutki ga morajo obiti, če zve, da so njegove knjige zaslužile prostor v knjižnici gospoda Casellija. Katalog te knjižnice, ki ga še ni in ga najbrže tudi nikoli ne bo, bi prinesel nedvomno marsikaj zanimivega na dan.

Foster.

G. Pazdera:

ČLOVEŠKI VAMPIR

Bertrand je bil človeški vampir v pravem pomenu besede, edini vampir, katerega zločini so obsežno popisani v sodnih spisih. Bertrand je bil in gotovo tudi ostane eden najpošastnejših zločincev vseh časov. Cela tri leta je tlačil Pariz kakor mora. Onečastil je mir njegovih pokopališč. Odpiral je ponoči grobnice, izkopaval grobe in razbijal krste, v katerih so bila ženska trupla. Trupla je razrezaval in nosil nekatere dele droba domov, zlasti srce in jetra. Toda s tem še ni bil zadovoljen. Kadar ga je napadla blazna strast, je trupla praskal in grizel. Tako je onečastil približno 500 trupel žensk najrazličnejše starosti.

Pariz je obhajala groza zaradi ponočnega divjanja na pokopališčih. Premožni ljudje so iz strahu pred onečastjenjem vozili zemeljske ostanke svojih rajnklih na pokopališča drugih mest, ki so bila čim najbolj oddaljena od Pariza. Pokopališča Babylona nad Seino so bila skrbno zastražena, toda cela tri leta zaman. Vampir je imel v evidenci vse pogrebe in ni šel na pokopališče nikoli brez uspeha.

Ko so bili vsi ukrepi zaman, je napravil seinski prefekt za uspeh ali neuspeh iskanja neobičajnega zločinca osebno odgovornega šefa pariške policije Canlerja. Canler je prehodil mnogo noči preoblečen v grobarja, z motiko pod pazduho, po pariških pokopališčih. Vendar se mu ni nikoli posrečilo, da bi bil vampirja vsaj opazil. Kmalu je uvidel, da je njegova ponočna hoja po pokopališčih zaman, in začel je pozorno ogledovati pokopališke zidove podnevi. Prišlo mu je na misel, da hodi vampir bržkone vedno po isti poti na pokopališča, in res je

tudi odkril na dveh akacijah, ki sta stali druga tik druge pri zidu pokopališča na Montparnassu, sledove plezanja. Nekdo je moral s težko obutvijo poškodovati skorjo obeh dreves. Canler ni pomišljal ter je naredil peklenjski stroj in ga namestil na drugi strani zidu pod akacijami. Dne 6. novembra 1848 je opazil eden izmed pokopaliških stražnikov, ki je imel nalogo, opazovati peklenjski stroj od daleč, neko temno senco na zidu nad strojem. Ustrelil je proti njej, in senca je izginila. Isto noč je nekdo na bližnjem Bolniškem pokopališču, kamor doslej vampir ni zahajal, odprl grob mlade ženske, ki so jo prejšnji dan pokopali. Zločinec je truplo grozno zmrcvaril.

V noči na 20. december istega leta se je obnesel še drug Canlerjev peklenjski stroj, ki je bil nameščen ob zidu pokopališča na Montmartru. Vampir je spet izginil. Šele v noči na 16. marec 1849 je zadel peklenjski stroj pod omejenima akacijama na montparnaškem pokopališču. Na pokopališkem zidu so našli sledove krvi in nekoliko večjih krp rdečega sukna, s kakršnim so imeli vojaki podšite plašče. Canler je žarel od veselja. Dobil je naposled jasno sled. Vedel je, da mora vampirja iskati med vojaki.

Čez nekaj dni potem sta bila v Parizu usmrčena vojaka Laix in Dhar, ki sta umorila generala Breua. Po usmrtnitvi so odpeljali njuni trupli na Bolniško pokopališče, kjer so ju pokopali. Da bi se pogreb nemoteno vršil, je bil poslan na pokopališče oddelek vojakov 74. polka. Canler, ki se je kot šef policije udeležil pogreba, je izkoristil priložnost ter izpraševal vojake, ali nimajo pri polku kakega ranjenega tovariša. In v svoje veliko presenečenje je zvedel, da leži ravno seržant, ki služi pri tem oddelku, po imenu Franc

Bertrand, v bolnici Val-de-Grace. Nasilneži so ga baje napadli in ranili, ko se je vračal v noči na 16. marec v vojašnico.

V bolnici Val-de-Grace je našel Canler mladega podčastnika nežnega, malone ženskega obraza s plavimi brki. Canler si je najprej ogledal seržantove roke. Prsti so bili odrti in raskavi, zakaj Bertrand je izkopaval krste iz grobov kar z golimi rokami. Seržantova uniforma je bila na več krajih preluknjana po nabojih peklenjskega stroja in je smrdela po mrliškem duhu. Nato so preiskali seržantovo stanovanje v mansardi neke hiše v ulici Huchette. Našli so ostanke človeškega drobovja v špiritu, mrtvaške srajce in obleko, ki jo je ukradel spačenim mrličem.

Seržant Bertrand niti ni poizkusil tajiti, pač pa svojih dejanj ni hotel pojasniti. Na željo ravnatelja bolnice, doktorja Marchala de Calvija, ki si je znal pridobiti njegovo zaupanje, pa se je odločil, da napiše v interesu zdravniške vede svoj podroben življenjepis. In res ga je napisal. Bertranda, ki se je rodil v Voisyju v departementu Haute-Marne leta 1824, je pozneje vojaško sodišče obsodilo zaradi onečastjanja mrličev v enoletno ječo. Degradirali ga niso. Pustili so mu vojaški čin, a izključili so ga iz armade. Vojaško sodišče je sodilo za zaprtimi vrati in bilo je strogo prepovedano objaviti vampirjevo ime in njegov poklic, da bi ne bila osramočena armada. Kazen, ki jo je dobil Bertrand za svoje zločine, je vzbudila veliko razburjenje. Toda pokazalo se je, da mu je bila prisojena največja kazen, ki jo je zakon določal za zločin, zaradi katerega je bil obtožen. Dalje se je izkazalo, da se ni motil doktor de Calvi, ki je zahteval od sodišča, naj izvusti Bertranda v civilno življenje, ter zagotavljal, da bo Bertrand, ko se oženi, čisto normalen človek. In res si je Bertrand po prestani kazni kupil za denar, ki ga je podedoval po očetu, v Bordeauxu majhno vinsko trgovino, se oženil, imel več otrok ter umrl kot miren državljan.

ZMAGA

Otovo boste Freda Jacksona občudovali zaradi njegove zvestobe. Ne bo vam morda ugajala njegova domisljivost in aroganca, toda njegove zvestobe ne boste tajili.

V vsem svojem življenju je imel ta mož samo eno ljubezen. Nikoli je ni prevaral, nikoli ni prenehal misliti nanjo, nikoli ni omahoval.

To tudi ni bilo tako težko, kakor se vam zdi. Zakaj ta dobri mož je bil zaljubljen sam vase.

Vzlic tej veliki ljubezni do lastne osebe pa se je oženil. In ker Fredu Jacksonu ni bilo nič dovolj dobro, si je našel sladko deklico, po imenu Rut. Rekel ji je, da je lepa, krasna, vredna občudovanja, da jo ljubi in da ne more živeti brez nje.

Rut, in to pravim z obžalovanjem, se je pri tem vedla nekoliko neumno. V tega lopova se je resnično zaljubila.

V svojem rojstnem mestu bi bila našla celo vrsto poštenih mladeničev, ki bi se bili radi poročili z njo. Toda hotela je Freda Jacksona. In vzela sta se. Konec medenih tednov je bilo v tistem trenutku, ko ju je duhovnik proglasil za ženo in moža. Fred jo je takoj poučil o marsičem. Morala je še dalje hoditi v službo, ker je potreboval njenega denarja. Vsak teden je morala oddati plačo v skupno blagajno.

Tudi obleko ji je sam izbiral. Obleka bo — tako je odločil — preprosta, da se ne bodo ozirali po njej drugi možje. Otrok ne bosta imela, ker jih Fred ni maral.

«Otroci so dragi,» je rekel, «ter inteligentnim ljudem v nadlego.»

Večina žen bi se uprla v podobnih okoliščinah. Rut pa je bila slepa, tako slepa, da ni izgovorila niti besedice protesta. Bila je svojemu možu poslušna na besedo.

Hodila je v službo več let. Zaslužila je več denarja kakor njen mož in vsak teden mu ga je pošteno odštela. Bila je tiste vrste žena, ki jih srečujete samo v povestih, kakršna je naša.

Potem pa je prišla velika tragedija v življenju Freda Jacksona. Moč, višja od njega, ga je obdarila z dvojčkom. Že en otrok bi bil dovolj, da bi se Fred pošteno razburil. Toda morala sta biti dvojčka!

Ko je o tem govoril z ženo, je rabil precej trde besede. Obdolžil jo je, da premišljeno uničuje njegovo življenje. Rekel je, da ni nikoli maral otrok in da se nikoli ne izpremeni. Najbolj ga je jezilo to, da je morala zapustiti službo. Njene plače ni bilo več...

To ga je najbolj bolelo...

Otroka sta bili ljubki deklici, ki sta si v svoji nedolžnosti izkušali pridobiti očetovo naklonjenost. Fred se seveda ni zmenil zanj, ter ju je tudi kmalu naučil, naj ga pustita na miru s svojimi ljubezenskimi izlivji.

Ni trajalo dolgo, in Freda je žena zelo utrudila. Obojega ne more prenašati — žene in otrok. Zato je začel najprej nejasno, potem pa zavestno kovati načrt, kako bi se obojega otresel. Žalostna okolnost pa je bila, da je bila Rut dobra žena. Ako bi ne bila, bi bilo vse lahko. Toda njena poštenost je bila Fredu prekletstvo. Ko bi se dal ločiti, bi ji moral plačevati alimente. Freda je kar streslo že pri sami misli na to.

Iskal je torej in iskal, dokler ni našel rešitve. Imel je tovariša, ki je z njim delal v trgovini in ki je bil za dolar pripravljen storiti vse, kar bi mu kdo naložil. Pisal se je Bristol in je hodil včasih k Jacksonovim. Sicer pa sta si bila on in Fred zelo podobna.

Fred mu je nekoč povedal, za kaj gre. Koliko bi hotel za to, da ujame gospo Jacksonovo v past? Bristol si je pogladil brado in se delal dragega, češ da je to nevarno in tako dalje. Ko je dobro premislil, je dejal, da bi to veljalo najmanj dve sto dolarjev.

Fred je hlinil, da je to nesramen znesek. Pol ure sta se prepirala. Potem sta si segla v roko nad sto dolarji.

Gospod Jackson je bil srečen mož. Sto dolarjev za vzrok ločitve zakona, sto dolarjev za stroške. Za to ceno se

znebi žene, otrok in alimentov. Imenitno!

Navihan, res sijajen človek, tale Fred...

Fred si je našel advokata. Povedal mu je, da ga žena vara in da se zato hoče ločiti od nje. Advokat je najel detektive in Fred se je dogovoril z Bristolom. Rut je Bristolu dobro poznala in ga bo gotovo brez ugovora pustila v stanovanje. Rut ga je seveda pustila. Še čaja je skuhala in prinesla slaščice. Bristol je govoril o trgovini, Fredu in lepih dvojčkih. Potem je pogledal na uro in videl, da je že čas; objel je Rut. Vroče jo je poljubil prav v trenutku, ko so se odprla vrata ter je vstopil Fred z detektivi. Kaj bi opisoval prizor podrobno! Fred je imenitno igral užaljenega soproga.

Ta večer sta se z Bristolom pošteno napila.

«Človek!» je rekel Fred, «imeniten si bil. Skoraj še predober. Ali gotovo veš, da nisi mislil tega zares?»

Bristol se je hehetal.

«To naj te ne skrbi! Ako bi ji ne bil z vso silo držal rok, bi mi bila gotovo vrgla kako vazo v glavo. Ampak — da ne pozabim, ti si se tudi prav dobro držal!»

Fred je ves srečen pokimal.

«Dobro sem igral, kajne?» je rekel. «Ko sem rekel, da te ubijem, so me držali detektivi za rame. Verjeli so, da bi to res storil. Daj si še enega, Bristol! Zasluživa ga oba.»

Sodnik ni tratil časa. Zaslišal je priče, poslušal potrpežljivo patetično taježje obtožene žene, si dobro ogledal vse, ki so bili pri razpravi, ter zdaj pa zdaj poškilil na najnovejše sportne vesti. Po peturnem zasliševanju in po govorih advokatov si je mislil, da je slišal že dovolj. Odločil se je za ločitev zakona po krivdi soproge ter oprostil moža plačevanja alimentov.

Fred je segel svojemu advokatu v roko.

Toda potem je sodnik še enkrat dvignil roko, češ, naj bo dvorana tiha.

«Še nekaj,» je rekel kisto. «Glede na dokazano nenravnost gospe Jacksonove je sodišče sklenilo, da se otroci odvrzamejo njeni oskrbi ter izroče v oskrbo soproga.»

Ogrevanje s stisnjenim zrakom.

V Ameriki so izdelali aparate, ki bi utegnili izpodriniti peči in centralne kurjave. V sobah, ki so opremljene s temi aparati, so na steni posebni ventili, ki se dajo odpreti s pritiskom na vzvod. Takoj vdere vroč stisnjen zrak iz nekakšnega magazina naravnost v sobo, in v treh minutah se dvigne temperatura za 15 stopinj. Poleti lahko uporabljamo drug ventil z ohlajenim stisnjenim zrakom. Takšno kurjenje in ohlajanje bo pripravno zlasti za hotele, kjer je treba sobe pogosto v nekaj minutah zakuriti ali ohladiti.

Mrzli neutroni.

Za razbijanje atomov uporabljajo v znanosti neutrone, nenaektrene delce, ki so sestavni deli atomov. Nedavno so opazili, da je učinkovitost razbijanja z neutroni dosti močnejši, če so jih prej ohladili toliko, da imajo temperaturo vtekočinjenega kisika. Pri razbijanju atomov srebra

so pokazali ohlajeni neutroni za 30% boljši uspeh kakor normalni.

Stene ne «dihajo».

Doslej smo mislili, da je za stanovalce v hiši zelo važno, če so stene porozne in če torej lahko «dihajo». Nova raziskovanja pa so dognala, da so stene le prav malo odgovorne za izmenjavo zraka v sobi. Tudi če razpoke v oknih skrbno zamašimo, je izmenjava zraka in temperature skozi nje še zmerom desetkrat močnejša kakor «dihajoče» stene. Samo pri najbolj modernem stavbnem materialu iz snovi, ki so podobne plutovini, lahko govorimo o resničnem izmenjavanju zraka skozi stene.

Električni toplomer.

V medicinskem zavodu vseučilišča v Minsku so izumili električen toplomer, s katerim lahko merijo notranjo temperaturo ne samo v človeškem telesu, ampak tudi notranjo temperaturo trdnih teles, kakor na primer gradbenega materiala. Merjenje traja poprečno 30—40 minut.

Milijon stopinj toplote.

V laboratoriju vseučilišča v Upsali so naredili stroj, s katerim lahko dosežejo temperaturo, ki vlada najbrže v notranjosti solnca. S tem aparatom lahko dosežejo, seveda samo za zelo kratek čas (za stotinko sekunde), temperaturo milijon stopinj Celzija. Ta aparat je velikega praktičnega pomena. Pri milijonu stopinj se namreč združijo elektroni, ki se sučejo okoli atomovega jedra, kakor planeti okoli svojega solnca, tako da ostane atomsko jedro izolirano.

Ta zob je bil še

popolnoma zdrav!

Krona in korenina — zdravi in nepoškodovani — potrjujeta to, vendar se je zob kljub temu začel majati ter je nekega dne izpadel. Na zobu se je skrito tvoril zobni kamen, zajedel se je globoko med zob in zobno meso in tako je izgubila korenina svojo trdno podlago.

Sargov Kalodont je edina zobna krema v naši državi, katera vsebuje sulforicinoleat, patentirano sredstvo proti zobnemu kamnu. Z uporabo Sargovega Kalodonta se odpravi zobni kamen ter se prepreči njegova ponovna tvoritev.

★ **Pozor! Poskusite enkrat novo ustno vodo Kalodont. Koncentrirana sestavina, zelo varčna v uporabi, razkužuje in ugodno osvežuje.**

SARGOV

KALODONT

D O M A Č I I Z D E L E K

**PROTI
ZOBNEMU
KAMNU**

Proti zaprtju so Leopilule blago in zanesljivo učinkujoče odvajalno sredstvo iz samih rastlinskih sestavin, ki je popolnoma neškodljivo tudi pri trajni uporabi. Leopilule so se izvršno izkazale celo v kroničnih slučajih. Dobiva se v vseh lekarnah. — Oglas reg. S. br. 31.430 dne 24. XII. 1935.

ZANIMIVOSTI

V Helsingforsu živi stara prodajalka cvetic Marija Andersenova. Še vsak dan hodi prodajat svoje cvetice, čeprav je stara že 107 let.

V Siamu moški uslužbenci ne smejo nositi klobuka ali kakšnega drugega pokrivala.

OKI

Je značka priznanih testenin. Gospodine, ako hočete štediti, kupujte samo testenine

OKI

Katera gospodinja ne pozna kvalitativno najboljših testenin

OKI

In še polno drugih prednosti imajo testenine

OKI

Gospodnje, zahtevajte vedno samo testenine

OKI

Dobite jih v vseh specerijskih trgovinah

Banovinska tkalnica bosenskih in perzijskih preprog v Sarajevu

Vam nudi svoje prvovrstne ročne izdelke tudi na dolgoročno odplačilo.

Pismena naročila na naslov:

Tkalnica v Sarajevu, ulica 6. novembra, št. 11, ki daje tudi vse ostale informacije.

Prodajalnice:

Zagreb, Gundulićeva št. 3;
Beograd, Knez Mihajlova št. 53;
Dubrovnik, Placa kralja Petra.

Ne samo čaj . . .

'NAŠ ČAJ'

je najboljša domača zeliščna krepljiva pijača

'Naš čaj' dobite v spec. trgovinah

Kmetijska družba v Ljubljani

Še v sedemnajstem stoletju je bilo kačenje kaznivo. V Perziji so privezali kadičce na kol, da so morali tam umreti strašne smrti.

Pri potovanju skozi puščavo Gobi v Aziji je našla ameriška znanstvena odprava nedavno različne ostanke kosti neke že pred davnimi tisočletji izumrle živali. Te kosti, ki jih je bilo treba spraviti v Newyork, so bile tako krhke, da so se udeleženci odprave bali, da bi se na dolgem potovanju ne zdrobile. Zato so povili kosti v povoje, ki so jih prepojili s šelakom, tako da je nastala okoli kosti trdna, neprodušna plast. Ta

F. Boutepe:

Njena mala nezvestoba

Kako naglo teče življenje, si je mislila. Leto dni zakona z Ivanom je preteklo kakor voda. Nikoli bi ne bila verjela, da si bosta postala tako hitro drug drugemu vsakdanja. Saj sta se vendar imela resnično rada, preden sta se vzela. In zdaj?

Ni le njena krivda, da je med njima tako. Tudi on je bil zadnji čas čemerem in razdražen. To, da je res po golem naključju srečala pred nekaj dnevi Borisa, ki ga je poznala že iz davnih dekliških let, nič ne pomeni — tudi to ne, da je šla še potem nekajkrat z njim na izprehod.

Sicer pa je to niti malo ni veselilo. Toda če bo Ivan doma vedno le godrnjal, bo res dosti rajši hodila na izprehod z Borisom, ki je bolj zanimiv in zabaven. Čemu bi bila zaprta doma z Ivanom?

Zadnjič ji je Boris priznal, da je bil že davno brezupno vanjo zaljubljen. Takrat seveda ni vedel, kaj ga vabi in vleče k njej. Zdaj pa to ve. In ko bi bila neomogućena, bi se takoj oženil z njo. Žalostno je, če je človek cele dneve sam. Ko bi imel takšno veselje in lepo ženko, kako bi se mu svet izjasnil! Ves dan bi jo nosil na rokah.

In prav za danes popoldne je imela izgovorjen sestanek z njim. Zato je rekla Ivanu, ko je kmalu po kosilu odhajala z doma, na videz čisto mirno:

«Grem k mami in bom tam tudi večerjala, torej ne čakaj name. Imam svoje ključke, če hočeš kam iti.»

«Pa kdaj prideš — ali imaš hišni ključ? ji je rekel čemerno.

«Preden zaklenejo, bom gotovo doma», je odgovorila in odšla. Opazila je seveda, da mu to mrzi, toda ni se utegnila več zadrževati — saj pride itak prepozno k sestanku.

Vse je dobro premislila. Mame ne bo vse popoldne doma, če bi jo tam Ivan morda slučajno iskal. K večerji pa pojde res tja. Mami poroče, da se Ivanu ni dalo iti z njo. In preden zaklenejo hišna vrata, bo že spet doma.

Sicer pa Ivana pozna: vso nedeljo bo čepel doma, ima uradno delo za ponedeljek. Ta čas imajo v uradu dela čez glavo. Kolikokrat mora tudi med tednom delati čez čas. Zato je menda tako slabe volje.

Toda takoj je pozabila nanj, ko je zagledala Borisa. Prišel ji je vesel naproti in šla je z njim tako, kakor je hodila z možem, preden sta se vzela. Šla sta po ulicah, polnih ljudi. Bilo je tako lepo. Prvič je jasno občutila, da je zakon spona. Lepo bi ji bilo, ko bi se ne bala, da jo kdo spozna. Morda

Neredna stolica

upliva na ves organizem. Dobro sredstvo za odvajati, ki zanesljivo deluje in ima prijeten okus, je

DARMOL

Op. reg. S. Br. 15244/13. VII. 36

oklep je varoval kosti na dolgotrajnem prenašanju z velblodi in potem še na vožnji po morju. Kost so prišle nepoškodovane v newyorški prirodopisni muzej.

kdo izmed Ivanovih znancev. Povsod je toliko ljudi. Vsa se je tresla, da bi je kdo ne videl z Borisom.

Pregovorila je Borisa in šla sta v gostilno, kjer ni bilo skoraj nikogar. Tu je bila vsaj varna pred radovednimi pogledi. Odleglo ji je, toda nastala je druga težava. Boris je bil v gostilni brez priče čedalje bolj napadljiv. Čutila je, da tudi sama zmeraj bolj gori. Obšla jo je rdečica, vrtelo se ji je po glavi. Ne, ne, branila se je.

Sklenila je, da se rajši vrne na promenado.

Ko je stopila na ulico, je videla, da je bil zrak v gostilni zatohel in da veje zunaj hladna sapica. Nekoliko se je pomirila, a spet se ji je vrnil strah, da bi utegnila srečati kakega Ivanovega znanca.

Ko se je zdaj spomnila nanj, se ji je zasmilil. Ivan ji ni prav ničesar storil, in ona ga muči. Spokorno se je spomnila na njegovo ljubezen. Kako nežno jo je ljubil, ko sta se pred poroko izprehajala. Ljubil jo je kakor brhko cvetlico. Ljubil jo je kakor svoje najdražje bitje — ljubil jo je bolj ko samega sebe. Vsako najmanjšo željo ji je skušal izpolniti. Bil ji je preveč, preveč dober, ona pa dela zdaj to samo zato, ker je zadnji čas slabe volje. Tako ga plačuje! Sram jo je bilo, ker je tako malenkostna — sebična.

Moj Bog! Ivan je tudi samo človek in ne more biti zmerom vesel, zlasti če ga kaj teži. Ah, ubogi Ivan — moj najdražji Ivan. V svojem sreču je hipoma našla svojo staro ljubezen do njega.

Pogledala je na uro ter se opravičila Borisu, češ da mora iti — mož jo bo čakal. Ne, res, mora iti. Zaman jo je pregovarjal — pomignila mu je še z roko iz tramvaja — potem pa je mislila samo še na Ivana.

Kako jo ima rad — mora ga odškodovati za to malo nezvestobo. Tako bo ljubka, tako nežna. Vrnila se mu bo kakor njegova najslajša punčka — spokorno se mu bo izpovedala. Prosila ga bo za odpuščanje — prisegla mu bo, da ne stori tega nikoli več, in gotovo ji bo odpustil.

Ko je stopala v hišo, je pomislila, kako bo vesel, da se je vrnila. Da, veselo ga bo iznenadila — mu skočila okrog vratu ter ga poljubljala, poljubljala. Prav tiho se je prikradla k njegovi sobi, potem pa vsa vesela zakričala in odprla vrata.

Dva krika sta ji hkrati odgovorila. Dva krika resničnega iznenadenja. Eden iz ust Ivana in drugi iz ust njegove ljubice.

Nepismen pes.

Gospa Liščeva: «Da, ljuba prijateljica, izgubil se mi je moj dragi, lepi, nenadomestljivi psiček!»

Gospa Piščeva: «Oh, kako se mi smilite! Pa niste dali oglasa v časopise?»

Gospa Liščeva: «To bi bilo brez uspeha — on ne zna brati.»

O pravem času.

«Torej Gali-Curci se je odrekla karieri. To mora biti grozno, če takšna pevka opazi, da izgublja glas!»

«I no, grozno je to res! Ampak še bolj grozno je, če tega ne opazi in poje dalje!»

Bil je z Marleno Dietrichovo.

«Snoči sem bil na filmu z Marleno Dietrichovo.»

«Nikar ne gobezdaj! Saj veš, kako bi šla ona s teboj!»

Koristen pes.

«Čemu imaš tega policijskega psa?»

«Ta pes je zlata vreden. Daš mu povohati steklenico, pa te privede do najbližje gostilne.»

Med seboj.

Glasbeni skladatelj: «Najlaže in najbolje delam ponoči.»

Kolega: «No, to je razumljivo, ponoči se največ krade.»

Konkurenca.

V mestu M. je v neki ulici sinagoga (židovski tempelj), nasproti pa je katoliška cerkev. Pred vrati sinagoge je sedel stari cerkovnik in kadil pipo. Mimo so šle deklice iz šole in ga vljudno pozdravile: «Hvaljen bodi Jezus Kristus!» Starec je vzel pipo iz ust, pokazal otrokom katoliško cerkev in rekel kratko: «Nasproti!»

Poste restante.

Gospodična: «Ali je tu pismo pod šifro 'Tisoč poljubčkov'?»

Uradnik: «Ne, prosim, tu je pismo pod šifro 'Tisoč deset poljubčkov'»

Gospodična: «O, to bo moje! Moj zaročenec je namreč bančni uradnik. Gotovo je prišel tudi obresti!»

Ne pove, česar ne ve.

«Jeje, ti boš enkrat cel očka, ko dorasteš!»

«Hm — tega se tudi moja mama boji.»

Vrag.

«Mama, ali je vrag mož?»

«Ne — mnogo hujši kakor mož.»

«Potem je torej žena.»

To menda ne!

V šoli razlaga učitelj o sočutju, srčni dobroti in drugih čednostih, potem vpraša:

«Če na ulici posvarim moža, ki pretepa osla, kakšno lastnost pokažem s tem?»

«Prosim — ljubezen do bližnjega!»

Pri ženitvenem posredovalcu.

«Prosim fotografijo te dame», je rekel ženitveni kandidat, «ki ima 200 tisoč dinarjev dote.»

«Obžalujem,» je odgovoril posredovalec, «ampak to ni pri nas navada. Če presega dota 150 tisoč, ne kažemo fotografij neveste!»

Tovariš na obisku.

«Jeje, ti pomivaš posodo? Jaz sem mislil, da imaš gospodinjo.»

«Saj sem jo imel — toda oženil sem se z njo.»

Iz šole.

«Ali si delal zgodovinsko nalogo popolnoma sam?»

«Prosim, da, gospod učitelj, samo pri umoru Cezarja mi je pomagal oče.»

Uganka.

«Kaj je sililo starodavne pionirje, da so potovali na vozovih pod plahto?»

«Hm — najbrže niso hoteli čakati trideset let na vlak.»

„Zavidam Ti za Tvojo polt!“

Ali ni ta odkritosrčnost obenem tudi največje priznanje za ženo! Ako so žene zavidne, tedaj moški gotovo občudujejo...

Zdaj je lahko biti zares negovan. Elida krema IDEAL, ta suha dnevna krema, napravi kožo gladko, ohrani polt mladostno čisto in brez poškodb. Ker ima v sebi hamamelis, poživlja in obnavlja kožo. Negovanim ženam je postala neogibno potrebna!

ELIDA KREMA IDEAL

Nivea-creme varuje Vašo kožo

60

Ne slabo vreme, ne domača opravila ne morejo škodovati koži, če jo negujete z Niveo. To svojo lastnost, ki kožo varuje in hkrati olepšava, ima Nivea zahvaliti Euceritu, ki ga ima v sebi in ki nadomešča naravno masčobo kože. Zato je tudi Nivea nekaj čisto posebnega in se ne da z ničimer drugim nadomestiti Vaša koža potrebuje Niveo, da ostane mlado in lepa.

Jugoslav. P. Beiersdorf & Co.
d. z o. j., Maribor.

Sinček premaganega boksarja.

«Mama, zakaj je očka nervozen, kadar štejem do deset?»

Maščevanje.

«Ne, nič vam ne dam; kar izginite izpred vrat, ali pa pokličem moža!»

«Ga ni doma.»

«Kako to veste?»

«Moža, ki ima ženo, kakršna ste vi, ni nikoli doma razen pri obedu.»

Upniška.

«Za geologa je doba 1000 let neznatni ulomek časa.»

«Za pet ran božjih, tega nisem vedel! Pravkar sem nekemu geologu posodil 500 dinarjev?»

Majhna zakasnitev.

«Odkod pa imaš tole potplutbo na glavi?»

«To me je kresnil mož, ki sem mu bil za pričo pri poroki, zato, ker sem poljubil njegovo ženo.»

«No, dovoli, saj je vendar običaj, da poljubijo nevesto na svatbi.»

«Je že res, ampak jaz sem jo poljubil pet let po svatbi..»

Ulica v velikem mestu.

«Zares obžalujem, da sem vas povozil. Tu imate 100 dinarjev in mi dajte svoj naslov, pošljem vam še odškodnino!»

«Kaj pa mislite! Menite, da se dam povoziti na obroke?»

Kuverta

konfekcijska tvornica
družba z o. z.

v Ljubljani

izdeluje kuverte vseh vrst,
pisemski papir najmodernejših
oblik, vrečice itd.

Tyrševa cesta št. 67

Telefon

28-07

VOMAG-DIESEL

motorji, tovorni automobili
in autobusi

VOMAG-BETRIEBS-A-G.,
PLAUEN in Vogtland

Zahtevajte prospekte in ponudbe od
zastopstva

Vjekoslav Benčak
ZAGREB

Masarykova 8

Telefon 6587

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—

Naročniki zbirk jo dobe za polovično ceno Din 32.—

10 mehko vezanih leposlovnih knjig (IV. zbirka, 1000 strani) „ 100.—

Za vezavo v platno po dva dela skupaj se doplača za

zbirko „ 60.—

10 knjig in 12 števil «Priatelja» Din 192.—

Če se plačuje v obrokih, je mesečna naročnina Din 18.—

Posamezna mehko vezana knjiga (100 strani) „ 30.—

Posamezna v platno vezana knjiga (200 strani) „ 60.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/II. Tel. 21-32.

Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Predstavniki: Josip Štrukelj
v Ljubljani.

KLIŠEJE
vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše

KLIŠARNA ST-DEU
LJUBLJANA DALMATINOVA 13

ODLIČEN USPEH

DOSEŽETE
S TISKOVINAMI,
KI VAM JIH NAPRAVI

**Delniška
tiskarna d.d.**

Ljubljana
Dalmatinova ul. 8

Zdaj so
naši
potniki
že na
potu ...

... da Vam pokažejo izbrano kolekcijo
reklamnih koledarjev
za leto
1938.

IMAMO RAZNE NOVOSTI V BELEŽNIH,
STENSKIH IN ŽEPNIH KOLEDARJIH

Priporoča se Vam

O F F S E T
LITOGRAFIJA
KARTONAŽA
PLAKATI
PROSPEKTI
EMBALAŽA

umetniški zavod za litografijo in tvornica koledarjev

Jošip Čemažar, Ljubljana
Igriška ulica števil. 6 — Telefon števil. 25-69

**Vsaka
bolezen**

**prihaja radi
prehlajenja**

nog

89

89

Zato nosite...

99

...naše visoke čevlje iz močnega toplega sukna, ki so toplo podložene s flanelo, spodnji del je ukusno obšit in okrašen z lakom, podplat pa je iz močne kože. Odgovarjajo vsaki dami, ker jih delamo z nisko in s pol-visoko peto, stanejo pa vendar samo **Din 89.—**.

...naše elegantne in praktične »Diplomatke«, katerih gornji del je iz toplega sukna in ki so poleg tega še toplo podložene. Dolnji del je iz finega boksa z močnim kožnatim podplatom. Neobhodno so potrebne irgovcem, uradnikom in vsem onim, ki delajo v mrzlih prostorih.

Alata